

ФИЛАТЕЛИСТИЧКИ ГЛАСНИК

година II март 2014	часопис за теорију и праксу филателије e-mail: filatelisticki.glasnik@gmail.com цена: 350 динара	6
---------------------------	--	---

САДРЖАЈ

Уводник.....	3
Монографија "Неми Сведоци" представљена у Новом Саду и Београду.....	4
Организација П.Т. службе у Црној Гори 1870 – 1915 [6] – <i>Милош Јакић</i>	5
Поштанске марке и политика националне заступљености [1] - <i>доц. др Вида Зеи</i>	9
Марке Црне Горе са ликом кнеза Николе I – <i>Херман Диц</i>	12
Дописнице Србије за међународни саобраћај из 1883. и 1885. – <i>Ричард М. Стивенс</i>	15
Затворене дописне карте Србије из 1895/97 – <i>Миодраг Вуковић</i>	21
Савезници у одбрани Београда (и Србије) са Дунава и Саве [2] - <i>Милан Радовановић и Петер Ф. Портфлит</i>	27
Срби у Француској у току I Светског рата [1] - <i>Жером Бургиња</i>	31
Издања Поште „Србија“ у периоду јануар – фебруар 2014.....	36
Преписка ратних заробљеника и интернираних лица из Србије, посредством Међународног комитета Црвеног крста [3] – <i>Војислав Беговић</i>	37
Писмо првог дана или шарена лажа - <i>Зоран Бошковић</i>	41
Поштанска служба Равногорског покрета [5] – <i>Мирко Царан</i>	45

ФИЛАТЕЛИСТИЧКИ ГЛАСНИК

Часопис за теорију и праксу филателије

Ставови објављени у текстовима појединих аутора нису нужно и ставови редакције, тако да не сносимо одговорност за евентуалну штету насталу њиховим објављивањем.

Право коришћења: Чланци објављени у "Филателистичком гласнику" могу се даље објављивати искључиво уз сагласност аутора. Делови чланака могу се објављивати уз обавезно навођење потпуне референце и уз поштовање ауторских права аутора и издавача.

Изази четири пута годишње:
март, јун, септембар и децембар

Издавач и одговорни уредник: **Владимир Милић**

Сарадници: **Војислав Беговић, Вида Зеи, Ричард Стивенс, Миодраг Вуковић, Херман Диц, Милан Радовановић, Петер Портфлит, Жером Бургињон, Мирко Царан и Зоран Бошковић**

Лектор: **Јулка Симовић**

Дизајн и графичка обрада: **Владимир Милић**

e-mail: filatelisticki.glasnik@gmail.com

Штампарија: **Instant system,
Црнотравска бб, Београд**

Тираж: **100**

На задњој корици:

Краљ Петар посматра ток борбе која се завршава сјајном победом српског оружја 1914. Илустрована поштанска карта Париског издавача, према фотографији Самсона Чернова.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
656.835.91.(497.11)
ФИЛАТЕЛИСТИЧКИ гласник : часопис за
теорију и праксу филателије / одговорни
уредник Владимир Милић. – Год. 2, бр. 6 (мар.
2014)- . – Београд : Владимир Милић,
2013-. - 21 cm

Тромесечно

ISSN 2334-7147 = Филателистички гласник

(Београд. 2013)

COBISS.SR-ID 196133132

Journal Philately Theory and Practice

Articles in this issue of "Filatelisticki glasnik" do not necessarily reflect the opinion of the Editorial

Articles in this journal, unless otherwise stated, may be reproduced with authors permission only.

Published four times a year:

March, June, September and December

Publisher and Editor:

Vladimir Milic

Contributors:

Vojislav Begovic, Vida Zei, Richard Stevens, Miodrag Vukovic, Hermann Dietz, Milan Radovanovic, Peter Poortvliet, Jérôme Bourguignat, Mirko Caran and Zoran Boskovic

Lecturer: **Julka Simovic**

Design: **Vladimir Milic**

e-mail: filatelisticki.glasnik@gmail.com

Printed by: **Instant system, Belgrade**

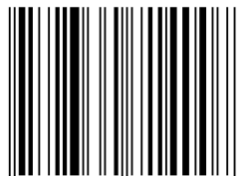
Circulation: **100**

Price: **6 EUR + postage**

Image on the back cover:

Serbian King Peter observe the flow of battle that ends a brilliant victory Serbian weapons in 1914. Illustrated postcards Parisian publisher, based on photograph Samson Tchernoff.

I ISSN 2334-7147

9 772 334 714 007

Уводник

Велики рат – велика филателистичка тема

Све до седамдесетих година прошлог века историографија Првог светског рата традиционално се ослањала на дипломатске и војне изворе. Савременији приступ, који је унео више динамике у струку, појављује се седамдесетих година. У њему више простора у истраживањима добијају нове теме, за које се до тада веровало да су саморазумљиве. Тако се постављају питања о цивилима иза фронта и сложеностима живота под окупацијом (раду поштанске службе, нпр.), проучава се третман рањеника, инвалида као и промене које је рат унео у војни санитет и медицину уопште.

Историографија је значајно проширила термин "историјских извора", па се анализирају војнички предмети, уметничка дела, војничке новине, поштанске марке, писма и разгледнице.

Што се тиче поштанске историографије (у формату филателистичких изложака и књига) и ту су се ствари промениле. Заузимањем Комисије Светске филателистичке федерације за поштанску историју, значајно је проширена "територија" поштанске историје. Формално, нова правила обавезујућа у погледу излагања и оцењивања материјала поштанске историје примењују се од почетка 2009. године. Њихова сврха је да помогну излагачима код састављања изложака, а оцењивачким судовима приликом оцењивања различитих аспеката поштанске историје.

Недавно изашла из штампе, књига проф. др Милана Радовановића "Савезници и Срби у Великом рату – Неми сведоци (1914-1915)" је прво писано дело које у пракси српске поштанске историографије истражује поштанско-историјску грађу Великог рата у духу нових (ФИП) правила.

По својој природи, пошта додирује скоро сваког човека, а поштанска историја скоро сваки интерес.

Ако неко истражује транспорт неизбежно ће се сусрести са кретањем поште која обухвата већину видова транспорта. Пошта је један од кључних покретача авио-саобраћаја и значајан корисник железничке мреже.

Већина историјских догађаја у XX веку може се пратити путем поштански пренесеног материјала. Свака војска обезбеђује пошту за своје војнике, а ако је војска у рату, предмет истраживања се преплиће са поштанском историјом.

Историјски истражити поштанску поштиљку значи истражити где је примљена, где је упућена, колика је плаћена поштарина, на које одредите је доспела или прошла у условима прекида саобраћаја итд. Поштанска поштиљка, носи различите записе које је покупила успут, као историјска сведочанства о времену и месту порекла.

Избијање Великог рата представљало је велики изазов за светски поштански систем. У то време други облици комуникације још увек су били у повоју. Писана комуникација је стога била неопходна да одржи морал војника и омогући вести о најближима. Пошта је такође била витални део преношења војних информација. Поред одржавања поштанске службе у земљи, било је потребно услуге пружати и ван граница своје територије.

У 2014. години, у којој се обележава у симболичком смислу да сада најважнија годишњица Првог светског рата, велики филателистички подухват и допринос томе обележавању била би изложба поштанско-историјских докумената Великог рата. Друштвени и културни значај такве изложбе превазилази поштанско историјски. Наравно, за тако нешто потребна је конкретна подршка српске културне јавности.

Уредник

Монографија "Неми Сведоци" представљена у Новом Саду и Београду

Књига професора доктора Милана Радовановића, "Неми сведоци" представљена је 6. фебруара у клубу "Трибина младих" новосадског Културног центра. Своје виђење ове књиге посетиоцима су представили истакнути историчари и писци, др Брана Димитријевић, Војислав Беговић и Јован Пејин.

Како се могло чути на овој лепо посећеној промоцији, уз помоћ докумената до којих је Радовановић дошао, истраживачи филателије, писци и колекционари могу да повежу многе историјске догађаје који нису толико познати.

Етнографски музеј у Београду. Представљање књиге "Савезници и Срби у Великом рату – Неми сведоци (1914-1915)"

У Етнографском музеју у Београду, књига "Савезници и Срби у Великом рату – Неми сведоци (1914-1915)" представљена је 27. фебруара. Пред дупке испуњеном салом о књизи су поред аутора др Милана Радовановића, говорили Јован Пејин, Војислав Беговић и др Брана Димитријевић. Као и у Новом Саду и овога пута аутор књиге проф. др Милан Радовановић увео је посетиоце у тему, кратком Power Point презентацијом изабраног визуелног материјала - историјских фотографија којима је књига богато илустрована.

Колекционар

Бијатен Филателистичког
друштва Бањалука

организује 18. по реду
ПРОЉЕЋНУ АУКЦИЈУ
путем писаних понуда

Аукција ће бити одржана од 20.03. до 20.04.2014. године и обухватиће следеће филателистичке и нумизматичке, те области нотафилије и картофилије: Турска администрација у БиХ; Аустроугарска администрација у БиХ и Хрватској; СХС - БиХ, Хрватска, Словенија; Република Српска; Федерација БиХ; "НДХ"; Хрватска; Република Српска Крајина; Црна Гора; Србија; Краљевина Југославија; ДФЈ/ФНРЈ/СФРЈ/СРЈ Југославија...

Аукциони каталог биће на располагању од 20.03.2014, а понуде можете да шаљете на:
БОРИС ВЛАЈНИЋ, Ул. Милана Радмана 48, 78000 Бањалука (Република Српска - БиХ)
(тел: +387/51/329-760, e-mail: bvlajnic@blic.net)

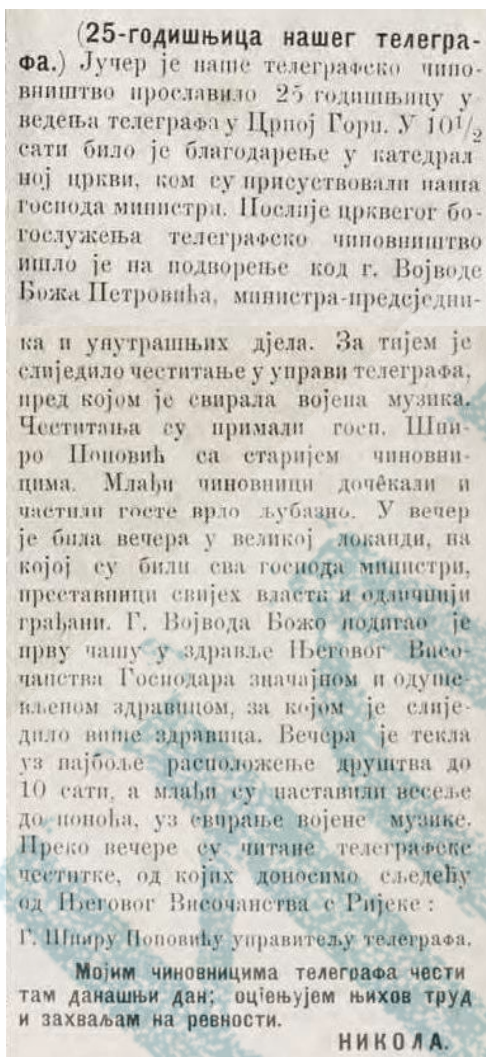
Организација П.Т. службе у Црној Гори 1870 – 1915 [6]

Милош Јакић, инспектор, Цетиње

Година 1878. представља велику прекретницу у историји Црне Горе. Након завршетка рата против Османског царства (1876-1878), Црној Гори је на Берлинском конгресу (13. јула 1878) призната државана независност и утврђена нова државна граница. Из телеграфске преписке која је мени била доступна уочио сам да су телеграми (брзојави) у годинама када је већ био успостављен поштански саобраћај и отворене многе поштанско-телеграфске станице, садржали необично велики број речи за ову врсту поштанске услуге, што је у годинама сталних сукобљавања с Турцима могло штетити ствари борбе. На слици 1 проказан је један такав пример (комент. приређивача).

Слика 1 Телеграфски бланкет са Књажевским грбом (1878)
Fig. 1 - The form of telegrams with the coat of arms of the Principality of Montenegro (1878)

Слика 2 - Вест о прослави 25-годишњице Црногорског телеграфа (1895), у "Гласу Црногорца"

Fig. 2 - The news about the celebration of 25 years of telegraphs of Montenegro

ослобођењу 1918 год. конституисати југословенска Дирекција пошта, телеграфа и телефона за Црну Гору, најпре у виду п.т. делегације при Извршном Народном Одбору у Подгорици, а мало касније на Цетињу.

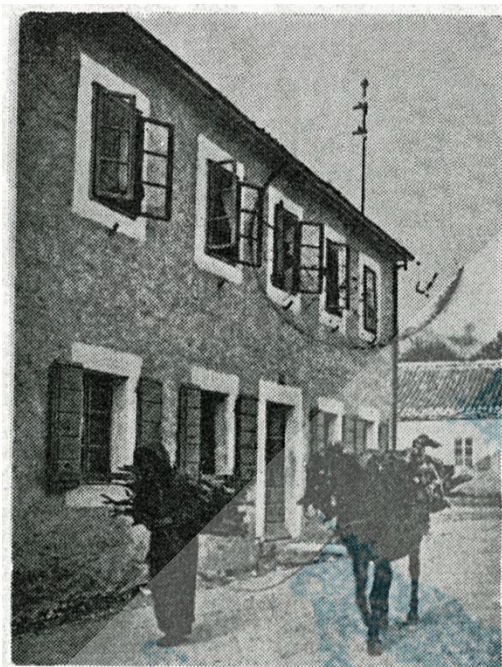
Под бр. 48 од 11 јануара 1895 "Управитељ телеграфа и пошта" издао је на Цетињу штампан програм прославе. Службени лист "Глас Црногорца" од 14. јануара 1895 године донио је под насловом "25-годишњица нашег телеграфа" извештај са прославе (слика 2).

Прослава је завршена поменом пок. Николи Брзаковићу, чиновнику телеграфа из Србије, као првом учитељу црногорских телеграфиста, те умрлим телеграфистима.

Из до сада изложенога види се да је п.т. служба регулисана углавном наредбама и расписима заснованим на одредбама Конвенција и Угодби. Донет је релативно мали број правилника, иако је Поштанска управа била законом овлашћена за доношење ових, пошто су за обимност п.т. промета биле довољне и саме конвенције са угодбама, на које је при раду најчешће упућивано. Њихова концизност, али не увек и јавност, пренета је и у малобројне правилнике, који су слабо дефинисани и обрађени, тако да је чиновник био у немогућности да из свега тога добије боље схватање за практичну примену у служби. Али су зато наредбе и расписи много бољи, са својим практичним упутствима готово у свима правцима, но појединачни и разбацани они нису ни могли дати целину материје.

Биће од интереса да се помену важнији радови црногорске Поштанске управе након прославе 25-то годишњице п.т. установе, од 1895 па све до краја 1915 године, када је услед капитулације расформирано п.т. одељење у Подгорици, где ће се по

Састанци филателиста у Београду, улица
Светог Саве 16-18/II, недељом од 9 до 14 часова

Слика 3 - Зграда у којој је била смештена прва поштанско-телеграфска станица на Цетињу

Fig. 3 - Building in which was located the first post and telegraph station in Cetinje

Правилником за путнике возном поштом бр. 592 од 13. јуна 1895 дато је право путницима да се користе поштанским колима Цетиње – Котор и обратно, уз таксу од 2 фиорина. Од 1. јула 1895 уведена је упутничка радања са Аустро-Угарском. Прописан је пошт. Царински правилник са важношћу од 1. септембра 1895. возна пошта на колима заведена је 6. септембра 1895 на линији Цетиње – Ријека – Подгорица – Даниловград – Никшић и обратно. Отворена је упутничка радња са Србијом, од 1. октобра 1895. У то време постојале су нове поште: Горанско, Грахово, Велимље, Жабљак, Св. Никола, Шавник. "Погодба" са Поштанском управом Аустро-Угарске у Бечу, од 10. априла 1895. о размени пошт. упутница са Аустријским поштама на Истоку. Пригодне пошт. марке и вредноснице од 1. до 31. јануара 1897, које су издане о пролави 200-годишњице црногорске династије 2. јануара 1897. (као IV колекција) и због којих је било повучено месец дана старо издање марака и вредносница осим "спроводног

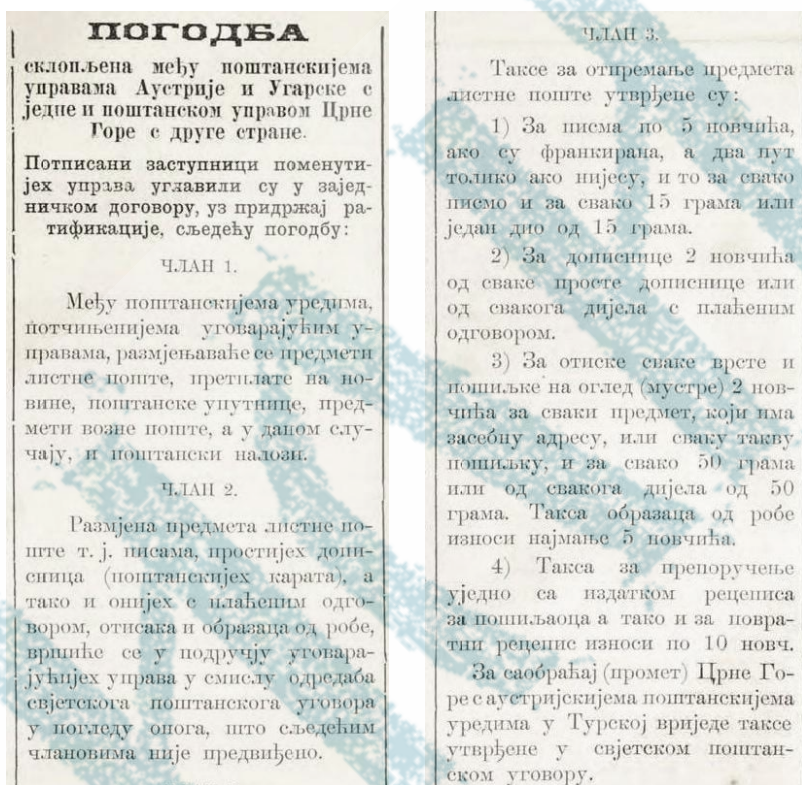
листа и марке А. Р. " колекције (II колекција биле су таксене, а III такође пригодне марке о прослави Ободске штампарије 1493-1893). Правилима за путнике омнибусом уведена су поштанска кола са 6 места (на линији Цетиње – Ријека, прим. приређивача), 20. марта 1897.

А	
Признаница	
За бројан број 44 од 198 ријечи упућени	В. Ј. Вукчевић
у Цетиње	по тарифи наплаћено је
1) За пријаву	10
2) За едувано отправљање	4 06
3) За внак	Укупно 14 16
Филијале: Цетиње	Упут. меснајер сит
Код Киб. Цр. Телеграфске Штације Грахово	1904
у 6 сати	минути 10
Примио Чиновник	Ја Новичу Живановић

Слика 4 - 1901. Телеграфска штација Грахово. Факсимил признанице за примљени телеграм на отправљање.

Fig. 4 - 1901. Telegraph Station Grahovo. Facsimile confirmation of receipt of the telegram to send

Погодбом и правилником уз исту од 10. априла 1895 у Бечу утврђени су односи са поштанским управама Аустрије и Угарске којом је приликом између осталог у завршном протоколу предвиђена обустава промета поштанских и откупних упутница од стране Управе која има потраживање "ако наступе злоупотребе код салдирања вишка" пролазног новца (говорило се да је тај случај једном и наступио, али о њему нема тачних података). Истом приликом склопљен је и "уговор о уређењу поштанских курсева између Котора и Цетиња", који говори о "свакидашњој поштанској вожњи и двапут на недељу пакетној вожњи колима" за која се брине црногорска Поштанска управа уз дотацију Аустрије и Угарске од 8.000 фор. годишње. Овим је замењен уговор од 23. маја 1871.

Слика 5 - Уводни чланови "Погодбе" закључене између поштанских управа Црне Горе и Аустро-Угарске у Бечу 10. април 1895. (објављено у "Гласу Црногорца", 24. јуна 1895.)

Fig. 5 The first three articles from the Contract between the Postal administrations of Montenegro and Austria-Hungary, Vienna, April 10th 1895.

Поштански ковчежићи уведени су 8. јула 1897. (у девет места осамнаест ковчежића); исто тако уведена је установа препродаваца поштанских марака.

Од 1. новембра 1896. почео је да важи уговор о поштанској служби склопљен с Италијом.

Од 1. јануара 1900. ступио је на снагу уговор о размени упутница са Француском, сходно Вашингтонској конвенцији. Истога дана почела је ова размена још и са Бугарском, Грчком, Алжиром, Монаком, Швајцарском, Холандијом, Луксембургом и Египтом.

(наставиће се)

У часопису Европског института за студије комуникација и културе који излази на енглеском језику у Љубљани, у броју 1 за 1997. годину, објављен је рад "Поштанске марке и политика националне заступљености" доц. др Виде Зеи, предавача на факултету друштвених наука Универзитета у Љубљани и ванредног професора на одсеку студија комуникација Универзитета Ајова (САД). Љубазношћу професорке Зеи, у овом и неколико наредних бројева пренећемо за истраживаче филателије најинтересантније делове овог научног рада. Превод и опрема редакцијски.

доц. др Виде Зеи

Поштанске марке и политика националне заступљености [1]

Stamps and politics of national representation

by doc. dr Vida Zei

This paper explores postal stamps as state symbols that participate in the cultural production of (among other cultural discourses) the sovereign nation-state. Specifically, the paper proposes that the production and use of postage stamps reveal how an emerging political power expresses relations to its own political objectives, national culture, past and present political alliances and administrations, and to the world.

Почување поштанских марака може изгледати маргинално, ако не и тривијално за разумевање нације. Штавише, из перспективе комуникацијских студија или студија културе, државни симболи уопште, могу се сматрати маргиналним елементима унутар сложене културе. Коначно, марке су једноставне, спољне манифестације, подвргнуте у овом случају критичком читању, што сугерише да оне чине значајан допринос различитих израза политичке власти, укључујући и изградњу државног идентитета. Феномен спољашњег нуди значајне доказе. У том смислу, Зигфрид Крацауер¹ инсистира на важности анализе површинских манифестација у артефактима епохе. Према његовим речима, оне више доприносе одређивању места епохе у историјском процесу, него судова о епохи. ... Врло несвесно природа површинских манифестација омогућава директан приступ у основу значења постојећих услова. Обрнуто, тумачење таквих манифестација је везано за разумевање ових услова (Крацауер 1989, 145).

Иако теорија комуникација ретко обраћа пажњу на националне симболе, као важне чиниоце у процесу изградње, одржавања, и контролисања симболичког простора националне државе, заставе, грбови, новац и поштанске марке нових Источно и Централно Европских држава насталих почетком деведесетих година 20. века визуелно показују да су се време, идеје и вредности промениле. Слике и звуци нових државних симбола одбацују социјалистичку идеологију и њене кодове представљања, док су нове националне државе извукле из њиховог на изглед бездна, културни арсенал у потрази за традицијом, укључујући боје или речи које ће понудити као старе симболе за нови почетак. Тако, нови национални-државни симболи постају, између осталих дискурса, значајни начини комуникације и промоције националног идентитета, лојалности, јединства наглашавајући разлике са рецентном историјом. Конкретно, у Републици Словенији (осамостаљена 1991), државни симболи су били важни објекти преиспитивања, нарочито у наглашавању разлике између Словенаца нове државе и Југословена.

Конкретно, у Републици Словенији (осамостаљеној 1991), државни симболи су били важни објекти преиспитивања, нарочито Словенства нове државе и његовог удаљавања од југословенства.

1 Siegfried Kracauer (1889-1966) немачки писац, новинар, социолог, културни критичар и филмски теоретичар.

Процес симболичких промена у Словенији током раних 1990-их захвата читав јавни простор: сви јавно видљиви, идеолошки остаци Југославије замењују се историјским симболима националног постојања Словеније, њеним традиционалним симболима.

Република Словенија примљена је у Светски поштански савез 27. августа 1992. године. До тога датума поред, издања поводом Декларације о независности (Арх. Плечник, зграда словеначког парламента, 26. 6. 1991), Пошта Словеније емитовала је још пет издања марка за редовну употребу (Марко Погачник, државни грб: 26. 12. 1991, 12.2. 1992, 13.2.1992, 6.3.1992, 16.3.1992). Марке ових издања су претече (енгл. *forerunner*) званичних издања државне поште Словеније. (комент. приређивача)

Симболички прелаз из Југословенске републике у независну националну државу догодио се углавном кроз јавну расправу која је садржала важне алтернативе у вези са специфичном симболичком представом за што више Словеначког.

Улога културе је од суштинског значаја у овом процесу буђења Словенства, јер Република Словенија представља прво политички независно стање словеначког народа у својој историји.

У овом процесу стварања Словеначког улога културе је била суштинска, јер је стварана Република Словенија прва политички независна држава словеначког народа у његовој историји.

У том смислу, тражење нових државних симбола и легитимности суверенитета проверавана је националним, историјским и културним коренима, прошлим савезима, у складу са мисли Стјуарта Хола, да је "свет саздан од значења".

Културна теорија и марке

Марке представљају занимљиву интеракцију између државне политике и националне културе. Њихова производња и званични третман су у рукама државе, а њихово значење, то јест, њихово разматрање и стварна употреба у друштву, ослањају се на специфичан друштвени, политички, и културни контекст. Путем приказа и широко распрострањене размене културних симбола, поштанске марке су у стању да допринесу јавном консензусу и стварању слике одређене политичке перспективе. На пример, мотиви на југословенском поштанским маркама касних 70-их и 80-их јасно показују националистичко ривалство међу југословенским народима.

За једне „ружна лепота“, за друге опсесиван подсетник насилног распада југословенске нације (редакцијски прилог)

Америчка ТВ мрежа Си-Ен-Ен објавила је на свом интернет порталу листу „најружнијих споменика на свету“, међу којима су се нашли и споменици у бившој Југославији из ере Јосипа Броза Тита.

„Споменици које је наручио бивши југословенски диктатор Јосип Броз Тито шездесетих и седамдесетих година 20. века, да би обележио места битака из Другог светског рата, јесу бруталне бетонске скулптуре које су опстале и на удаљеним локацијама широм бивше државе“, тврди Си-Ен-Ен. Наводи се, да споменици „личе на порушене совјетске стамбене блокове заглављене на пољани“, али, „ако ништа друго, означавају одлазак ратних меморијала јахача на коњима, са китњастим шеширима“. На листи „најружнијих споменика на свету“ нашао се и споменик браниоцима Брестовске тврђаве (споменик храбрости совјетског народа у време Великог отаџбинског рата)„За неке, Титови монументи Другог светског рата имају ружну лепоту. Другима личе на диновске ванземаљске шнале“ – пише испод слике споменика Подгарић на Си-Ен-Ен интернет порталу.

На маркама су обележаване величанствене културне годишњице као израз дуге националне борбе за самобитност. Тако се приказивање низа представа може објаснити само у контексту отворено растућих националистичких тензија у земљи, где је "братство

и јединство југословенских народа", као Титов слоган нестало, стално нарушаваним и сукобљеним националним интересима, укључујући то и на симболичном бојном пољу.

Слика 1 - Проглашење независности: 1 вредност (5 словеначких толара, 26. јун 1991)
Fig. 1 Declaration of Independence: 1v (5 Slovenian Tolarjev, June 26. 1991)

Слика 2 - Мотиви о југословенским маркама током касних 1970-их и 1980-их јасно показују националистичко ривалство међу југословенским народима.

Fig. 2 The motifs on Yugoslav stamps during the late 1970s and 1980s clearly represented a nationalistic competition among Yugoslav nations.

Теоретски, значај културе у изградњи и одржавању друштвеног система карактерише обилје различитих научних погледа. За Грамшија (1985, 1988), друштвени систем ће остати непромењен, "цементиран" како он каже, зато што људи пристају на то. У том смислу, култура се не може одвојити од идеолошких структура или хегемоније, јер је њена функција да обезбеди спону кроз борбу за заједничка значења. Њен задатак је да значења произведе и смести у друштвени сиситем, по терминологи Грамшијевог дела.

Слика 3 Поштанска употреба марака са грбом Републике Словеније (исечак са писма)
Fig. 3 Postal usage postage stamps Coat of arms of the Republic of Slovenia (segment of a letter)

Рејмонд Вилијамс (1986), тврди да културна продукција и културна пракса нису једноставно изведени из одређеног друштвеног поретка, већ су и сами главни елементи у његовом саставу. За Вилијамса, култура је "систем означавања кроз који се нужно (путем различитих средстава) друштвени поредак изражава, и репродукује."

(наставиће се)

Др Херман Диц

Марке Црне Горе са ликом кнеза Николе I

Dr. Hermann Dietz

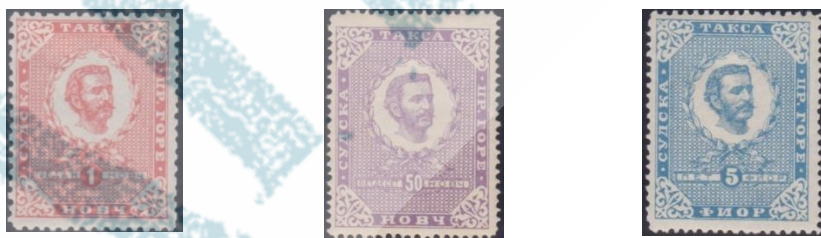
Die Marken von Montenegro mit dem Kopfbild des Fürsten Nikola I

Wer sich für die Marken Montenegros im 19. Jahrhundert interessiert, kennt natürlich jene mit Fürstenkopfmuster, die in mehreren Ausgaben von 1874 bis 1902 in Verwendung waren. Das gleiche Bild ist nämlich nicht nur auf den Marken der ersten Ausgabe 1874 (Bild 1), sondern auch auf den folgenden Auflagen, den Ergänzungswerten und den Sondermarken 400 Jahre Druckkunst in Montenegro zu finden

Свако ко се интересује за марке Црне Горе из 19. века, познаје, наравно, оне са ликом кнеза Николе I, која је коришћена у неколико издања од 1874. до 1902. Иста слика није у ствари само на маркама првог издања из 1874. (слика 1), него и на наредним издањима, као и на порто издањима и на пригодном издању 400 година штампарije Црне Горе. Узгред, показујемо прве таксене марке Црне Горе са ликом младог кнеза (слика 2).

Слика 1 – прве марке Црне Горе са кнежевим ликом

Слика 2 – прве таксене марке Црне Горе из 1881 (1-5 црвене, 6-10 љубичасте и вредности у фиоринима 11-20 плаве).

Кнез Никола Петровић Његош рођен је 1841. и у својој 19. години постаје кнез, након смрти свог стрица Данила 1860. Исте године оженио се Миленом Вукотић са којом је добио дванаесторо деце. Међу његовим задацима била је и модернизација земље, укључујући и успостављање поштанске и телеграфске службе. То је учињено уз помоћ

Аустро-Угарске са којом је 1869. потписана поштанска конвенција. Црна Гора се 1875. придружила Светском поштанском савезу.

Познато је да су све марке Кнежевине и касније Краљевине Црне Горе штампане у државној штампарији у Бечу. За прве марке Флек [1] пише: „наруџби је био приложен примитиван цртеж, начињен мастилом и обичним писаћим пером, на којем је глава кнеза Николе I, окружена лаворовим гранчицама и са ћириличним натписом речи „Биљега Поште Црне Горе“ односно поштанска марка Црне Горе“. Више информација може се наћи у књизи Вујачића [2, страна 95], који пише: „Цртеж на првим црногорским маркама израђен је према идеји Војводе Сима Поповића, црногорског министра просвете и црквених дјела.“ У својим мемоарима, послје исцрпног описа функционисања поштанске службе у Црној Гори, Поповић истиче: „Нацрт првијех поштанских марака, који је израђен у Бечу, мој је. Књаз је захтијевао да нацртам марку, њему се допадне и нареди Суботићу да је пошаље у Беч, да по њој марку израде.“ Јован Суботић, коме је набавка повјерена, почетком јуна 1871. Године поднио је аустријској поштанској дирекцији један опсежан списак с пописом количине појединих вриједности за прву испоруку [2 , страна 94] .

Слика 3 – Есеј на картону за прво издање марака Црне Горе

Војвода Симо Поповић био је од 1870. до 1906. у кнежевој служби, иако је преузео дужност министра просвете и црквених дела тек у периоду 1896-1903. Он је добро познавао догађаје на терену. Питање је: Шта је он узео као предлог за скицу црногорских марака? То је, такође, мало вероватно да је он створио оригинални цртеж кнеза или да је копирао слику. Али зар није у питању фотографија? После 1860. број фото-студија је нагло порастао у Европи и фотографије-портрети су били све популарнији у богатим круговима. Могуће је да се већ око 1870. појавила фотографија младог кнеза, која ће бити погодна као предлог за марке и по којој је проф. Луј Јакоби (*Louis Jacoby*) урадио граверски рез.

У штампарији у Бечу створен је есеј за прву поштанску марку Црне Горе, која без ознаке вредности и натписа показује слику марке (слика 3). Штампан помоћу плоче нагризене слојем злата, есеј је јасан и показује врло танке линије. Зато има смисла да је за предлог узет фотографски модел.

Постоји неколико фотографија младог кнеза, али је само једна на којој је он „као плунути“ (слика 4).

Слика 4 – Фотографија младог Николе I у Санкт Петербургу

То је снимак Николе, који је направљен у фото студију *Wesenberg&Co* у Санкт Петербургу, а који је касније продаван свим заинтересованим широм света. Вероватно је постојала прилика током првог путовања Кнеза у Русију у 1868. за њено преузимање [3]. Кнез је тада имао 27 година, које могу да одговарају узрасту са слике. Положај, величина браде и други детаљи лица су у доброј сагласности са главом на марки. Поглед на слике главе једне поред друге чини то још јаснијим (слика 5).

Слика 5 - Поређење главе са фотографије са сликом на есеју и на марки

Погледајте на пример раздвајање на коси на фотографији, есеју и на марки. Може се претпоставити да је то био предлог за израду марака. Није немогуће, чак, да је таква слика у Беч послата заједно са скицом марке, али то данас може бити само претпоставка.

Литература

- [1] Vladimir Fleck, Neues Handbuch der Briefmarkenkunde Heft 5 Montenegro, Frankfurt a.M. 1962
- [2] Велимир Вујачић „Црногорска Пошта и поштанске марке“, Цетиње 2001.
- [3] Владалачка Кућа Петровић – Његош, Цетиње 1910.

FAKES FORGERIES EXPERTS

Ричард М. Стивенс

Дописнице Србије за међународни саобраћај из 1883. и 1885.

Serbia Foreign Postcards of 1883 and 1885

by Richard M. Stevens

This article is based primarily upon the collection of Serbian postal stationery formed by Richard M. Stevens, most of which was written up over thirty years ago, based on the Ascher catalog. One of the goals of that collection was to identify and acquire items from each position in each plate used. These cards do not survive in pairs or larger multiples; therefore the order in which the types are listed is essentially random, not necessarily reflecting either the position in the plate or the date of usage. This collection was sold some five years ago. The descriptions here are taken primarily from computer scans made at that time, supplemented with some duplicate material which was not sold. These have been transcribed and supplemented by Miodrag Vukovic with information from his Catalog and collection.

ИЗДАЊЕ ИЗ 1883 (Ascher #18, Вуковић #16)

Мада филателистичка литература појаву ове дописне карте смешта у почетак 1884, а она је заправо у оптицај доспела најкасније у првој половини октобра 1883. Најранија употреба која ми је позната је од 22.10.1883. по Грегоријанском, односно 10.10.1883. по Јулијанском календару. На слици 1 је карта из моје некадашње збирке послата из Београда за Беч, са полазним жигом „БЕОГРАД 22/X/83“ и долазним жигом „WIEN/25/10/8 V/83“. Имајући у виду датуме жигова и честу праксу београдске главне поште да пошилке за иностранство жигоше по Грегоријанском календару, верујем да је неспорно да је употребљена 10.10.1883. по Јулијанском календару.

Слика 1- Дописница из Београда за Беч, са жиговима „БЕОГРАД 22/X/83“ и „WIEN/25/10/8 V/83“

Ова карта штампана је на другачији начин него претходна издања. И централни део, и оквир, штампани су изједна, као целина. За разлику од претходних, не јавља се у паровима, те је вероватно штампана у већим табацима. У прилог овоме говори и чињеница да сам идентификовао шест различитих варијетета карте – позиција у штампарском табаку. Мада је штампарски табак од шест карата теоретски могућ, нека каснија издања дописних и затворених дописних карата сугеришу две штампарске плоче

по четири или једну од осам позиција. Ако је то тачно, могу се очекивати још два варијетета код ове дописне карте.

Техника припремања штампарске плоче резултовала је извесним бројем занимљивих типова. Постоји више мањих типова који се међусобно разликују по мањим рекурентним (типичним) оштећењима оквира.

Осим тога, карта се појављује у три различите ширине (129, 128 и 127,5 mm), али је то од секундарног значаја. Како се истоветни варијетети јављају код све три ширине, ова разлика је свакако резултат неког поступка током штампања који је примењен на цео табак.

Варијетети плоче:

Варијетет а: Прекид у горњем и доњем украсном оквиру на 6 mm од леве ивице. Унутрашња оквирна линија прекинута на 30.5 mm од левог краја.

Варијетет б: Прекид украсне шаре у левом оквиру на 38mm од доњег краја. Кружно оштећење у левом украсном оквиру на око 25mm од доњег краја.

Варијетет с: Прекид горње унутрашње оквирне линије на 36mm од леве ивице.

Варијетет d: Прекид горње унутрашње оквирне линије на 41mm од десне ивице.

Варијетет е: Прекид десне унутрашње оквирне линије на 29 mm од врха, као и тачка на 2 mm испод прекида.

Варијетет f: Прекид горње украсне шаре на 2 mm од леве ивице.

Варијетет **б** је знатно чешћи од свих осталих. Код њега се по правилу јавља јасно уочљива тачка десно од грба, која је у неким случајевима слабије изражена, али постоје и примерци без ње.

ИЗДАЊЕ ИЗ 1885 (Ascher #19, Вуковић #17)

Ова карта била је у оптицају неколико година и очигледно је штампана у више наврата. Поделио сам је на три главна типа. Мада су типови изворно утврђени на основу разлика у папиру и боји штампе, сваки од њих показује и сопствене специфичне грешке плоче. Поредак типова не имплицира њихову хронолошку сукцесију. Поредак сам одредио на основу учесталости јављања, при чему је тип III најређи, нарочито када су у питању употребљени примерци.

Карта је штампана у „групамa“ од по осам варијетета, вероватно са плоча од по четири или осам позиција. Оригинална метална матрица вредносне ознаке имала је бројку „5“ као ознаку вредности. Есеј у црној боји, одштампан са такве матрице, налазио се у збирци Велизара Кардоша. Ознака вредности марке промењена је тек на коначним плочама са којих су штампане ове дописне карте. Приликом уклањања бројке „5“ долазило је и до оштећења околних оквирних линија плочице са ознаком вредности. Приликом уноса нове ознаке вредности бројка „10“ заузимала је различите положаје и оријентацију.

Постоје, нарочито код типа I, и разлике у релативном положају грба у односу на вредносну ознаку, али сам се у опису појединачних варијетета концентрисао на друге рекурентне (типичне) карактеристике.

ТИП I: Штампана у нијансама смеђе на танком картону.

Варијетет I а: Тачка у горњем десном углу леве плочице са бројком „10“. Дебља тачка десно испод „1“ у десном „10“. Тачка у горњем десном делу „0“ десне бројке „10“. Дебља тачка на горњој унутрашњој оквирној линији 35 mm од десног краја. Десна оквирна линија марке са прекидом на 1mm од врха.

Варијетет I б: Тачка на доњем левом делу „0“ леве бројке „10“. Тачка у горњем оквиру десне плочице, изнад бројке „1“. Тачка на десној унутрашњој оквирној линији 24mm од доњег краја. Мала тачка непосредно ван оквира у левом доњем углу.

Варијетет I с: Тачка лево од „1“ у левом „10“. Тачка на горњем десном делу „0“ левом

„10“. Лева оквирна линија десне плочице оштећена на средини. Недостаје оквир вредносне ознаке у доњем десном углу. Тачка у украсној шари оквира карте на 47 mm од левог краја.

Варијетет I d: Вертикалан пар тачака у горњем делу „0“ левог „10“. Краћа вертикална црта између „0“ десног „10“ и десне оквирне линије. Слово „O“ у „POSTALE“ деформисано горе десно. Тачка уз саму десну ивицу вредносне ознаке на 4 mm од врха. Коса црта другог слова „N“ у „UNION“ оштећена горе лево.

Варијетет I e: Лево „10“ спуштено ка дну плочице. Слово „B“ у „SERBIE“ оштећено доле десно. Доња спољна оквирна линија украсног оквира са прекидом на 36 mm од десног краја.

Варијетет I f: Бела тачка у горњем левом делу „0“ у левом „10“. Недостаје крст на круни на плашту грба. Тачка у украсној шари горњег оквира на 30 mm од леве ивице.

Слика.2 - Варијанта I f - Недостаје крст на круни на плашту грба

Варијетет I g: Унутрашња горња оквирна линија леве плочице са ознаком вредности недостаје у највећем делу. Две тачке испод левог „10“. Две тачке испод десног „10“. Прекид у доњој спољној оквирној линији украсног оквира на 34 mm од левог краја.

Варијетет I h: Горња и доња оквирна линија десне плочице једва видљиве или сасвим недостају. Прекид у десној спољној оквирној линији украсног оквира на 30 mm од врха. Прекид у доњој унутрашњој оквирној линији 28 mm од десног краја.

Варијетет I i: Две тачке између „1“ и „0“ десног „10“. Прекид доње спољне оквирне линије украсног оквира на 21mm од десне ивице. Прекид у петљи слова „R“ у „UNIVERSELLE“.

Варијетет I j: Недостаје лева половина доње унутрашње оквирне линије леве плочице. Недостаје већи део горње унутрашње оквирне линије леве плочице. Прекиди у десној спољној оквирној линији украсног оквира на 2 mm и 9 mm од врха. Тачка у десној спољној оквирној линији на 41 mm од врха.

Варијетет I k: Мала тачка на оквирној линији десне плочице испод „0“ у „10“. Слаба тачка на десном горњем делу „0“ десног „10“. Јака тачка у десној спољној оквирној линији украсног оквира на 13 mm од доњег краја.

Варијетет I l: Недостају леве половине горње и доње унутрашње оквирне линије леве плочице. Прекид на левој страни бројке „1“ десног „10“ на вредносној ознаци.

Варијетет I m: Тачка између „1“ и „0“ у левом „10“. Недостаје горња половина леве унутрашње оквирне линије десне плочице. Горња спољашња линија украсног оквира

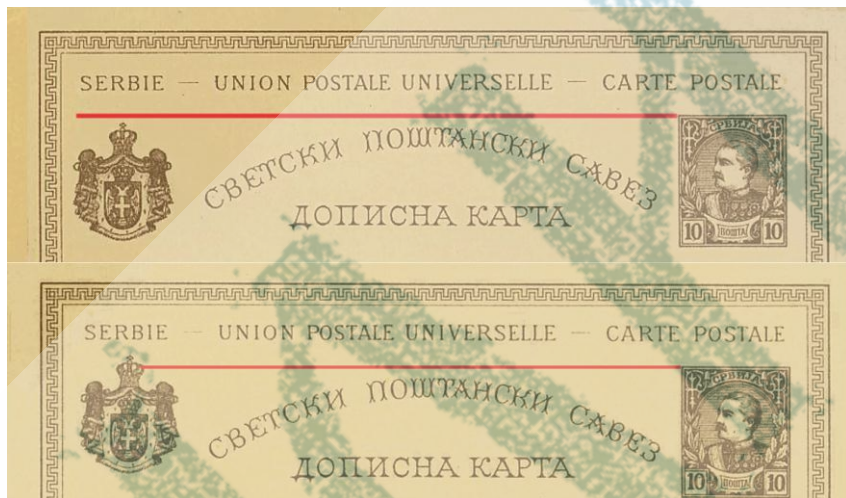
прекинута на 52 mm од десног краја.

Варијетет I п: Недостаје десна страна унутрашње оквирне линије леве плочице. Лева унутрашња оквирна линија украсног оквира прекинута на 10 mm од врха.

Варијетет I о: Доња унутрашња оквирна линија леве плочице потпуно недостаје. Лева спољна оквирна линија украсног оквира прекинута на 7 mm од врха.

Варијетет I р: Све унутрашње оквирне линије леве плочице су задебљане. Лева унутрашња оквирна линија десне плочице готово недостаје. Оштећено „Н“ у „ДОПИСНА“.

Варијетети I а, b, c, d, e и p разликују се још и по томе што је грб постављен нешто ниже него код осталих

Слика 3 - Тип I – Грб стоји ниже (варијетети a, b, c, d, e, p) или више (варијетети f до o)

Код варијетета **I d** вредносна ознака постављена је ближе десној страни украсног оквира него код осталих.

Посматрано са становишта времена коришћења, код типа **I** могу се идентификовати две групе од по осам варијетета. Једна која ми је позната коришћена 1885 – 1887 (варијетети **a, e, g, h, i, j, n, o**), и друга коришћена 1887 – 1888 (варијетети **b, c, d, f, k, l, m, p**). То имплицира да је вероватније да су прве плоче (или плоча) по завршеној употреби замењене новим него да су коришћене истовремено.

ТИП II: Штампана у нијансама смеђе на средње дебелом картону

Варијетет II а: Правоугаони облик на врху „1“ левог „10“. Танак лук спаја подножја „1“ и „0“ десног „10“. Танке црте у десном украсном оквиру и непосредно ван њега на око 35mm од врха.

Варијетет II б: Тачка на горњој оквирној линији плочице изнад „1“ у десном „10“. Тачка у доњем десном углу десне плочице. Тачка у десном украсном оквиру на 26 mm од доњег краја.

Варијетет II с: Хоризонтална црта спаја „1“ и „0“ левог „10“. Тачка која продужава доњи десни сериф (ножицу) „1“ у десном „10“. Тачка између „L“ и „E“ првог „POSTALE“.

Варијетет II d: Лево „10“ центрирано према врху плочице са ознаком вредности. Две тачке при врху и дну „0“ левог „10“. Лева унутрашња оквирна линија десне плочице већим делом недостаје. Унутрашња оквирна линија прекинута на 42 mm од десног краја.

Варијетет II е: Лево „10“ искошено на десно. Тачка повезана са десном оквирном линијом десне плочице, при врху линије. Адресних линија готово да нема.

Варијетет II f: Десно „10“ померено ка горњем десном углу плочице. Десна унутрашња

оквирна линија десне плочице готово недостаје. Доњи украсни оквир са прекидом испод „nt“ у „exclusivement“.

Варијетет II g: Тачка у левом делу десног „10“. Тачка на унутрашњој доњој оквирној линији украсног оквира на 16 mm од десног краја.

Варијетет II h: Лево „10“ померено удесно у односу на плочицу. Десно „10“ померено до врха плочице са ознаком вредности.

Овај тип се по правилу јавља употребљаван у периоду 1889 – 1890.

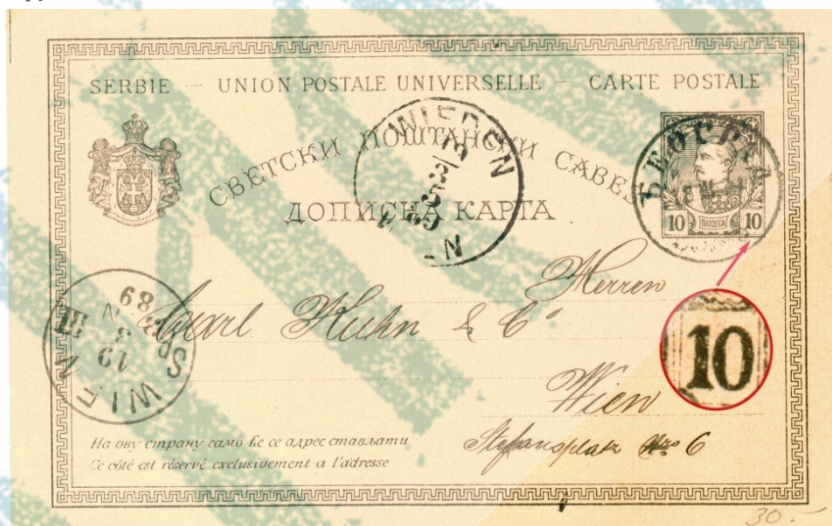
ТИП III: Штампана црно смеђом бојом на средње дебелом картону

Варијетет III а: Лево „10“ постављено на десно, суштински додирује танку десну унутрашњу оквирну линију плочице. Танак дијагонални прекид горње спољне оквирне линије украсног оквира на 60 mm од левог краја.

Варијетет III b: Недостаје горња унутрашња оквирна линија леве плочице. Недостаје лева унутрашња оквирна линија десне плочице. Слово "O" у првом "POSTALE" сломљено горе десно.

Варијетет III c: Прекид на врху десне унутрашње оквирне линије леве плочице. Недостаје горња унутрашња оквирна линија десне плочице. Доња унутрашња оквирна линија украсног оквира веома слаба, готово прекид, на 30 mm од десног краја. Лево и десно „10“ на истој висини.

Варијетет III d: Горња и десна унутрашња оквирна линија недостају на обе плочице. Десно „10“ искошено на десно. Лева унутрашња оквирна линија десне плочице удвостручена.

Слика 4- Варијанта III d – Бројка „10“ искошена на десно. Лева унутрашња оквирна линија десне плочице удвостручена

Варијетет III е: Прекид ширине 2 mm на горњој унутрашњој оквирној линији леве плочице изнад „1“ у „10“. Десни крај доње унутрашње оквирне линије леве плочице прекинут. Два прекида на десној унутрашњој оквирној линији леве плочице. Сломљено „Д“ у „ДОПИСНА“. Прекид на десној украсној шари украсног оквира на 25 mm од доњег краја.

Варијетет III f: Недостаје доња унутрашња оквирна линија леве плочице. Десна бројка „10“ померена је до врха плочице и нагнута на десно. Горња унутрашња оквирна линија украсног оквира има прекид на 4 mm од десног краја.

Варијетет III g: Лева бројка „10“ је померена десно навише и додирује десну унутрашњу

оквирну линију плочице, која има прекиде изнад и испод тачака додира. Бројка „0“ у левом „10“ мања је од бројке „1“. Лева ивица ноге бројке „1“ у десном „10“ оштећена у средини.

По мом виђењу, тип III делује потпуно другачије од типова I и II, који се међу собом разликују углавном само по дебелини картона и интензитету боје. Можда се тип III најбоље може описати као „фина штампа“, а типови I и II као „груба штампа“.

Овај тип се по правилу јавља употребљаван у периоду (1888 – 1889).

*

*

*

Ове две дописне карте, као и друге карте емитоване током осамдесетих година XIX века, издвајају се од свих осталих карата Србије због неких питања која покрећу, а на која још нема одговора. Наиме:

Зашто су у периоду (1880 – 1890) за дописне карте коришћена три различита нацрта вредносне ознаке, када је у исто време за штампање марака коришћен један исти нацрт?

Зашто су међани ликови на вредносној ознаци? Зашто исти клише није коришћен и за марке и за дописне карте?

Зашто упадљива промена вредносне ознаке није ни у једном случају била најављена у службеним новинама?

Зашто постоји значајно временско преклапање коришћења карата са вредносном ознаком из (1883 – 1885) и са вредносном ознаком из (1885 – 1887)?

Да ли је, можда, поштанска управа сматрала да су сва издања са ликом краља Милана само једно континуирано издање па их зато није најављивала, нити их је разликовала приликом дистрибуције поштама?

За одговоре на ова питања очито ћемо морати још да сачекамо. Наравно, уколико их икада уопште будемо добили.

www.markice.rs

Миодраг Р. Вуковић

Затворене дописне карте Србије из 1895/97

Second Issue of Serbian Letter Cards From 1895/97

By M. R. Vuković

This article, second in the series of five that will hopefully be published in "Filatelistički glasnik", deals with the second issue of Serbian letter cards from 1895/97. Compared to "Katalog Celina" from year 2000, it introduces new (third) printing of 10 para letter card, as well as one new type and some remarkable typical errors that were not registered previously. In addition, introductory part of the article (in Serbian only) deals with printing plates and printing sheets of all letter cards issued during the reign of Obrenović dynasty.

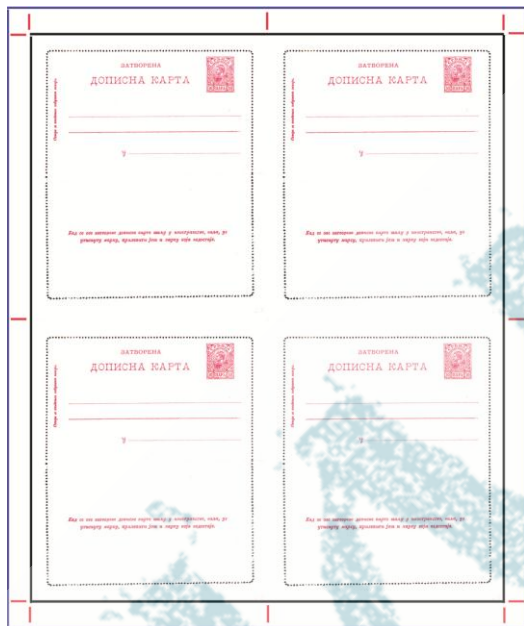
Needless to say, none of this would be possible without thorough research carried out by Dr Richard M. Stevens and his willingness to share results of his efforts with me to the benefit of all collectors.

Овај, други по реду, у серији од пет текстова о затвореним дописницама Краљевине Србије који ће (надам се) бити објављени у „Филателистичком гласнику“, бави се другим издањем ЗДК из 1895/97. У поређењу са „Каталогом целина“ из 2000. године, ова поправљена каталогизација уводи једно ново, треће, штампање, као и један нови основни тип и пар маркантних, раније нерегистрованих, типичних грешака.

Користим прилику да размотрим питање штампарских плоча, односно табака свих карата из периода династије Обреновић (укључујући и прештаму на издању из 1901). Да би се то релативно успешно извело, неопходно је да се води рачуна о следећем: 1) до сада утврђени број позиција (варијације слога или стања вредносне ознаке; 2) величина непресавијених карата; 3) врста употребљеног и за то време карактеристичне величине папира/картона; 4) рационалност утrophка материјала, и 5) рационалност рада.

1. Код свих ЗДК из овог периода број утврђених позиција је умножак броја 4, односно износи 4, 8 или 12. То је и умножак броја 2, али је карактеристично да се ни у једном случају не јављају 2, 6 или 10 позиција. Плоча од 8 позиција је могућа, али је мало вероватно да би при истовременом штампању карата од 5 и 10 пара за једну била коришћена плоча од 4, а за другу од 8 позиција, а и не уклапа се у тада постојеће формате папира. Плоча од 12 позиција је мало вероватна са становишта рационалног утrophка материјала.
2. Величина непресавијених ЗДК у овом периоду је 145x170 mm. Ретко долази до одступања по висини (173 mm), и то по правилу код карата бр. 1 и 2, док су одступања по ширини занемарљива и не прелазе 0,5 mm.
3. За штампање ЗДК је у свим случајевима коришћен једнострано обојени (полу)картон. У то време у употреби је било нешто више од 30 фабричких формата папира, али чињеница да је коришћен папир за посебне намене, сужава могући опсег на десетак различитих димензија.
4. Даље сужење избора проистиче из димензија ЗДК које захтевају да за плочу од 2x2 позиције однос висине и ширине фабричког табака буде 1:1,2 (у чију се половину уклапа и плоча 2x1). Тај однос и димензије задовољава формат Pott (318x381) и условно формат Elephant (584x711, претходно изрезан на четвртине). Проблем код овог формата је што по ширини практично не оставља рандове, па би постављање „ласера“ и опсецање карата представљали проблем.
5. Плоча од 4x2 позиције захтева однос фабричких димензија папира 1:1,7 који постоји код тадашњег формата Antiquarian (787x1346 mm), али би отпад папира био превише велики, а уз то сам формат превазилази папире за посебне намене.
6. Плоча од 4x3 позиције захтева однос димензија фабричког табака од 1:1,16. Тај однос приближно задовољавају формати Pott (318x381) и Brief (343x406 mm), али су им димензије превише мале да би примили 12 позиција.

Због наведеног сматрам да су затворене дописне карте у овом периоду штампане са плоча које су имале по четири позиције, односно у штампарским табацима од по четири комада. Изузетак од овога су можда само ЗДК број 1 и 2 (види „Филателистички гласник“ бр. 5), код којих постоји велика могућност да нису штампане у табацима $4 = 2 \times 2$, већ у табацима $2 = 2 \times 1$ (на половини формата Pott).

Слика 1 - Штампарска плоча 2×2 на табаку формата Pott.

Слика 3 - Штампарска плоча 2×2 на четвртинама табака формата Antiquarian

Слика 2 - Штампарска плоча 2×1 на половини табака формата Pott

Разлог за то је чињеница да су истовремено са затвореним штампане и обичне дописне карте, код којих је табак имао четири позиције, а за које су коришћени клишеи вредносних ознака са истим оштећењима као код ЗДК. Како табак од четири обичне по величини одговара табаку од две затворене дописне карте, врло је вероватно да су ЗДК бр. 1 и 2 штампане у табацима од 2×1 комад. То би уједно објаснило и како је на две позиције вертикална напомена целом дужином на предњој страни, а на друге две је делом „побегла“ на полеђину.

У погледу есеја ЗДК број 1 то би уједно објаснило његове нешто веће димензије (147x180 mm), али би истовремено и смањило могућност да есеји постоје и у типу В.

Над се ове затворене дописне карте шаљу у иностранство, ваља, уз утиснуту марку, прилепити још и марку која не достаје.

1895. 12. (24.) May. Color alteration and new imprinted stamp with the bust of the King Alexander Obrenovic V as for the stamp issue of 1894. Inscriptions printed in different typesetting and in the color of the respective imprinted stamp. Distance between second header line (ДОПИСНА КАРТА) and the imprinted stamp is cca 13 (5 ПАРА and 10 ПАРА) or 14 mm (5 ПАРА). With the 10 ПАРА letter card first line of the rear inscription ends with separated words “не достаје.” Monocolor typography on bluish green card stock. Dimensions: 145x85mm (145x170 mm unfolded).

	*	●	☐
3I) 5 ПАРА, crimson red			
A) Distance between 2 nd header line and imprinted stamp cca 13 mm	12	10	18
a) with “прилецити” instead of “прилепити” on the rear	20	?	30
b) with “прилевити” or “прилежити” on the rear	20	?	30
B) Distance between 2 nd header line and imprinted stamp cca 14 mm	15	?	20
a) with “поштанског” instead of “поштанског” on the rear	25	?	40
4I) 10 ПАРА, dark blue	15	10	20
a) with “прилецити” instead of “прилепити” on the rear	30	?	40
b) “прилецити” instead of “прилепити” (partially corrected 4Ia)	25	?	35
c) Inscription on the rear without period (finally corrected 4Ib)	20	15	30

Vertical inscription on the front begins (with negligible differences) cca 6 mm (3IA and 4I) or cca 5 mm (3IB) below second address line. With 5 ПАРА length of the first line of the inscription on the rear is cca 101,5 mm (3IA) or cca 104,5 mm (3IB).

Errors 3IAa, 4Ia and b resulted either from Cyrillic letter “п” mistakenly replaced during manual typesetting with “ц”, or from inverted insertion of letter “п” with deformed upper left serif. With these errors inscription on the rear is with tiny, almost invisible period at the end, or without it. Errors 4Ia and b were gradually corrected, and at the last stage of printing they were completely fixed. But worn out period was not replaced, thus producing 4Ic.

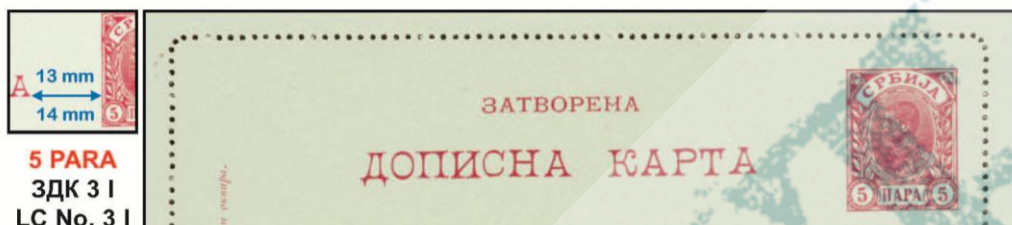
Error 3IBa (п) resulted from inverted letter “п”. Error 3IAb resulted from letter “п” with small damage at lower right, deteriorating during printing first to “п” and finally to “г”.

Heavily shifted prints, shifted and double perforation come mostly from printer’s waste and are known CTO. LC 3I with double perforation is known postally used (+300%).

Printed in sheets of four subjects. LC 3I was printed from two (i.e. 8 subjects), LC 4I from single printing plate (i.e. 4 subjects). It is possible that there were two printings of LC 3I, with 3IA belonging to the earlier and 3IB to the later one. LC 3IA appears twice, 3IB and 4I three times each, and varieties once in the sheet each.

It should be noted that LC 3I exists with Cyrillic letter “п” in words “поштанског” and “прилепити” with deformed upper left serif, thus resembling inverted letter “ц”. These are not listed, and it is up to collector to decide how he will treat them.

Valid until 25. Jun (8. July) 1903. (i.e. until fall of Obrenovic dynasty)

1895. 12. (24.) мај. Промена боје и нова вредносна ознака са ликом краља Александра Обреновића V у нацрту из 1894. Натпис другим слогом, у боји вредносне ознаке. Размак између другог реда натписа (ДОПИСНА КАРТА) и вредносне ознаке сса 13 (5 ПАРА и 10 ПАРА) или 14 mm (5 ПАРА). Код карте од 10 ПАРА први ред напомене на полеђини завршава се раздвојеним речима „не достаје.“ Једнобојни књиготисак Државне штампарије на плавичасто зеленом картону димензија 145x85 mm (145x170 mm непресавијена).

3I) 5 пара, карминско црвена

	*	●	☐
А) Размак другог реда натписа и вредносне ознаке сса 13 mm	12	10	18
а) са „прилецити“ уместо „прилепити“ на полеђини	20	?	30
б) са „прилежити“ или „прилежити“ на полеђини	20	?	30
В) Размак другог реда натписа и вредносне ознаке сса 14 mm	15	?	20
а) са „поштанског“ уместо „поштанског“ на полеђини	25	?	40

4I) 10 пара, тамно плава

а) са „прилежити“ уместо „прилепити“ на полеђини	30	?	40
б) са „прилежити“ уместо „прилепити“ (исправљена 4Ia)	25	?	35
в) без завршне тачке на полеђини (коначно исправљена 4Ib)	20	15	30

Вертикална напомена почиње (уз мале разлике) сса 6 mm (3IA и 4I) или сса 5 mm (3IV) испод друге адресне линије. Код карте од 5 ПАРА дужина првог реда напомене на полеђини је сса 101,5 mm (3IA) или сса 104,5 mm (3IV).

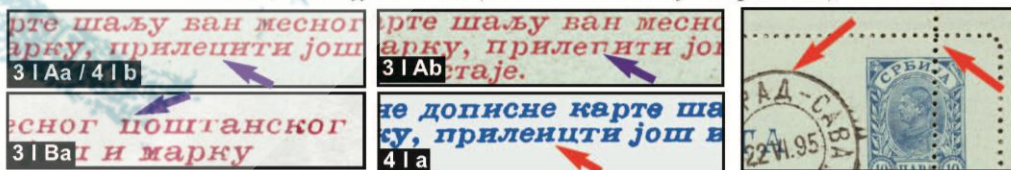
Грешке 3IAa, 4a и 4b настале или тако што је „п“ грешком замењено са „ц“, или што је слово „п“ са деформисаним левим горњим серифом уметнуто обрнуто у слог. Код ових грешака завршна тачка у напомени је веома мала, а познати су и примерци без ње. Током штампања прво је 4Ia исправљено на 4Ib, а пред крај је исправљена и 4Ib, без замене истрошене тачке. 3IVa (п) настала је обрнутим уметањем „п“. Грешке 3IAb настале су постепеном деформацијом „п“ која је прво дала „п“, а пред крај штампе и „р“.

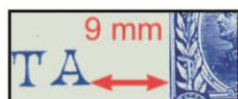
Померена штампа, померено и дупло зупчање потичу из макулатуре, постоје услужно жигосани. Двоструко зупчана карта 3I позната је поштански употребљена (+300%).

Штампано у табацима од 4, карта 3I са две (8 позиција), а 4I са 1 плоче. (4 позиције). Могуће је да код 5 пара постоје заправо два штампања (3IA раније, а 3IV касније). Карта 3IA јавља на две, 3IV и 4I на по три, а варијетети на по једној позицији у табаку.

Карте 3I постоје са словом „п“ у речима „поштанског“ и „прилепити“ код кога је леви горњи сериф деформисан тако да подсећа на обрнуто слово „ц“. Ови варијетети нису каталогизовани, а ствар је сваког сакупљача да одлучи како ће их третирати.

Важила до 25. јуна 1903. (до пада династије Обреновић)

Када се ове затворене дописне карте шаљу у иностранство, ваља, уз угиснуту марку, прилепити још и марку која недостаје.

10 ПАРА LC No. 4 II

Грешка 3 I Aa "квира" / Error 3 I Aa "квира"

бушено? квира.

1896, June (?). Second printing. Relative to the right end of address lines, imprinted stamp shifted 4 mm to the left. Distance between the second header line „ДОПИСНА КАРТА“ and imprinted stamp is 9 mm, between stamp and vertical inscription 90.5 mm. Vertical inscription begins 4.5/5 or 5.5/6 mm under second address line. The second line of the rear inscription ends with single word “недостаје”. Printed in State printery in Belgrade in monocolour typography on bluish green card stock.

4 II) 10 ПАРА, dark blue

A) Vertical inscription begins cca 6 mm below 2nd address line

* ● □

15 ? 15

a) Error “квира” instead of “оквира” (early printing)

40 ? 40

B) Vertical inscription begins cca 5 mm below 2nd address line

15 ? 15

Printed in sheets of four (2 x 2) letter cards, from two different printing plates. The first printing plate (LC 4IIA) was rearranged plate for LC 4I, while the second one (LC 4IIB) was probably rearranged plate for 3IB.

Error 4IIAa was corrected during printing. Therefore, regular LC 4IIA appears on three positions during early stage of printing, and on all four position during later stage.

Valid until 25. Jun (8. July) 1903.

Код карте 4IIa вредносна ознака је оштећена доле десно (бела линија од “А” до “1” у “10”).

With LC 4IIa imprinted stamp is damaged in the lower right (white line running from “А” to “1” in “10”)

10 ПАРА LC No. 4 III

1896/1897 (?). Third printing. Both header (“ЗАТВОРЕНА / ДОПИСНА КАРТА”) and imprinted stamp shifted 4 mm to the right. Vertical inscription shifted 0.5 mm to the right. Distance between the second header line (“ДОПИСНА КАРТА”) and imprinted stamp is 9 mm, between stamp and vertical inscription 94 mm. Imprinted stamp lines up with right end of adress lines. Vertical inscription begins 4 mm under second address line. Inscription on the rear ends with “марку, која недостаје.” (i.e. with additional, superfluous, comma between “марку” and “која”). Printed in State printing plant in Belgrade in monocolour typography on bluish green card stock.

4 III) 10 ПАРА, dark blue

* ● □

20 15 20

a) Error “прилепити” instead of “прилепити” on the rear

40 ? 40

Printed in sheets of 4 = 2 x 2 letter cards (from one single plate).

Regular LC 4 III appears on three positions in printing sheets.

Valid until 25. Jun (8. July) 1903.

1896, јун (?). Друго штампање. Вредносна ознака померена 4 mm улево у односу на адресне линије. Размак другог реда натписа **ДОПИСНА КАРТА** и вредносне ознаке 9 mm, а вредносне ознаке и вертикалне напомене 90,5 mm. Вертикална напомена почиње 4,5/5 или 5,5/6 mm испод друге адресне линије. Други ред напомене на полеђини завршава се спојеном речју „**недостаје**“. Штампа: једнобојни књиготисак Државне штампарије у Београду на плавичасто зеленом картону.

* ● □

4 II) 10 ПАРА, тамно плава

А) Вертикална напомена почиње сса 6 mm испод 2. линије	15		15
а) Error „ квир а“ instead of „ оквир а“ (early printing)	40	?	40
В) Вертикална напомена почиње сса 5 mm испод 2. линије	15		15

Штампано у табацима од четири (2 x 2) карте, са две штампарске плоче. Прва плоча (4IIА) је преправљена плоча карте 4I, док је за формирање друге (4IIВ) коришћен слог плоче карте 3IV.

Грешка 4IIАа је примећена и исправљена током штампања. Сходно томе, у првом делу тиража регуларна карта 4 IIА била је заступљена на три, а након исправљања грешке „**квир**а“ на све четири позиције у табаку.

Важиле до 25. јуна (8. јула) 1903.

10 ПАРА ЗДК 4 III

Када се ове затворене дописне карте шаљу у иностранство, ваља, уз утиснуту марку, прилепити још и марку, која недостаје.

1896/1897 (?). Треће штампање. И натпис („**ЗАТВОРЕНА / ДОПИСНА КАРТА**“) и вредносна ознака померени 4 mm удесно. Вертикална напомена померена 0,5 mm удесно. Размак другог реда натписа и вредносне ознаке 9 mm, а вредносне ознаке и вертикалне напомене 94 mm. Десни оквир вредносне ознаке поравнат са крајевима адресних линија. Вертикална напомена почиње 4 mm испод друге адресне линије. Напомена на полеђини завршава се са „**марку, која недостаје**.“ (додата сувишна запета између „**марку**“ и „**која**“). Штампано једнобојним књиготиском Државне штампарије у Београду на плавичато зеленом картону.

* ● □

4 III) 10 ПАРА, тамно плава

а) Грешка „ прилепит “ уместо „ прилепити “ на полеђини	40	?	40
---	----	---	----

Штампано у табацима од четири карте (2 x 2), са једне штампарске плоче.

Регуларна карта бр. 4 III јавља се на три, а грешка 4 IIIа на једној позицији у табаку.

Важиле до 25. јуна (8. јула) 1903.

Проф. др Милан Радовановић и Петер Ф. Портфлит

Савезници у одбрани Београда (и Србије) са Дунава и Саве [2]

Енглеске морнаричке трупе остале су у Србији до почетка комбинованог напада Аустро-Угарске, Немачке и Бугарске на Србију у јесен 1915 године. Адмирал Троубриц и његове јединице су се повукле са српском војском до Јадранске обале, тачније до места Свети Јован Медовски („San Giovanni di Medua“). Овде је Адмирал Троубриц командовао и надгледао повлачење остатака српске војске и избеглица на Крф током децембра и јануара месеца 1915 године.

Слика 9 - Француска разгледница из серије „Pat 1914-1915“ – „Наши савезници : Артиљерија престонице Београда у акцији“ („Guerre 1914-1915. – Nos Allies : L'artillerie de siege Serbie en action“). Издавач G.Mathiere, Esiteur, 34

О француској помоћи у овом смислу доскора се, са гледишта поштанске историје, није уопште ништа знало. Срећна околност је да је француски познати филателиста Ж.Бургиња (J.Bourguignat), који се такође бави поштанском историјом Великог рата и посебно односима Француске и Србије, објавио у часопису Филателиста 2009 године рад под насловом „Француска морнарица у Београду 1915 године“ [5]. Овај његов рад баца потпуно ново светло на војну помоћ Француске Србији, јер изнесени подаци до сада нису били познати у нас, поготово са гледишта поштанске историје. С обзиром да је чланак у нас објављен, надаље се тај део неће понављати. Биће представљен само трећи познати примерак тзв. "Мисије Д", заменили реченицом: Прказаћемо најновији (четврти) познати примерак тзв. "Мисије Д" (слика 10).

Поред познатих података о ваздухопловној и медицинској мисији Француске 1914 године Француска је послала и један одред француских војних снага као помоћ Србији [4].

„Одбрана Београда је била веома тешка, посебно због Дунава, па је Француска послала једну мисију морнаричке артиљерије како би помогла одбрани Београда од аустријских речних ратних пловила – „монитора“. Мисија се састојала од четири официра, три поморска подофицира, 94 моринаца и располагала је са три топа калибра 140 мм. По доласку у Србију, почетком новембра 1914. године, француска мисија је била прикључена једној батерији у околини Београда, тако да су два топа активно учествовала

у одбрани Београда већ 21. истог месеца. Пошто су Аустро-Угарске војне снаге преузеле интензивну офанзиву, мисија је учествовала у одбрани престонице. Када су Срби одлучили да евакуишу Београд и мисија француских моринских артиљераца је морала да се повуче. Два топа су деловала до последњег тренутка, тако да су морали бити остављени на том месту, те су били заробљени од стране Аустро-Угара.“.

Као што је већ наведено и познато ефикасном офанзивом Срби су ослободили престоницу неколико недеља касније (15.децембра 1914). Уништени топови су замењени новим - два нова, који су послати из Француске у фебруару 1915 године. Њихово деловање је било много снажније и убојитије па аустројски „монитори“ више нису могли да тако ефикасно делују.

Слика 10 - Илустрована дописна карта послата од стране припадника "Мисије Д", из Ниша за Тулон, 6. децембра 1914

Претпостављало се да „D“ значи Дунав. Потврда за ово тумачење нађена је у раду Троуде-а који наводи да је „Mission D“ била ознака за учествовање француских marinaца (4).

Сл. 11 Двокружни жиг са текстом "MARINE FRANÇAISE / MISSION D" ("Француска морнарица / Мисија Д")

Разгледнице су послате највероватније дипломатском поштом, јер ни једна од њих нема ни поштанских, ни војних, ни цензурних жигова Краљевине Србије, а једна од њих носи слабо видљив жиг „Министарство иностраних послова“.

С обзиром на реткост наведеног жига на слици 11 приказан је овај жиг „MARINE FRANÇAISE / MISSION D“ посебно.

Присуством француских војних снага и у ваздуху и на Сави и Дунаву произвело је осећај сигурности Београђанима, што се одразило посебно пријатељским односом Француза и Срба. Француски амбасадор Аугуст Боп (August Worpe) констатовао је 23 фебруара 1915 године да је мисија Д својом ефикасношћу и организованошћу произвела дубок утисак у односу на британске и руске [6].

Слика 12

Слика -13 Издвојени жиг француске брдске артиљерије „1er Reg(iment) d'artillerie de montagne / 6e section de munitions / capitaine / commandant“

Овове се може додати ново нађени примерак поште француских артиљераца (слика 12) – српске разгледнице упућене за Гренобл (Grenoble), Француска преко француске солунске војне поште 504 (Tresor et Postes 504) са датумом 24.11.1915 (период повлачења) и долазним жигом Гренобла са датумом 9.12.1915. На разгледници се налази формацијски жиг француске брдске артиљерије „1er Reg(iment) d'artillerie de montagne / 6e section de munitions / capitaine / commandant“ одн. у преводу „Први пук брдске артиљерије / шести вод за муницију / Капетан / Мајор“. Из текста на овој „патриотској“ српској разгледници не може се много закључити, нажалост. С обзиром да је ово једини познати жиг француских војних снага даје се и издвојено (слика 13).

Да се ради о француској јединици која је стигла на Солунски фронт сведочи, са великом вероватноћом, предња страна српске разгледнице која приказује краља Петра после Првог балканског рата (слика 14) и коју је овај француски војник добио и/или купио и понео са собом.

Прва руска савезничка помоћ за борбу против аустроугарске речне ратне флотиле стигла је почетком октобра 1914 године када су из Русије стигле прве mine са једним мањим минерским одељењем. Ове прве mine су постављене код Београда и на Сави код Грабовачке Аде, низводно од Шапца. На ову другу препреку 10/23. октобра 1914. године у 3 часа ујутро на повратку са акције код Скланске Аде монитор „Temes“ удара код Грабовачке Аде, у рукавцу Саве. У руској мисији су били капетани Григоренко и Волховицки из Црноморске руске флоте, којој је командант на доњем Дунаву био пуковник Весјолкин (7). Надаље, поред француске и енглеске артиљерије у одбрани Србије учествовала су и два руска топа.

Коришћене mine нису све биле уобичајене морске mine, које су биле постављане и остављане да сачекају случајан контакт са трупом брода – неке од њих су биле тзв. „осматране mine“ које су биле активиране електричним путем од стране

Слика 14 - Српска патриотска карта која приказује краља Петра на белом коњу који гази турску заставу са двојезичним текстом као ослободиоца „српских“ области (Скопља и Драча) после Првог балканског рата.

историје – писама, дописница, разгледница.

Чини се да се овим тек отвара подручје одбране Београда (и Србије) на воденом војишту које ће се ширити и допуњавати новим материјалима са гледишта поштанске историје.

Литература

- [1] Anonimus., Borbe na Dunavu i Savi 1914 -1915, My City Net .
- [2] Fryer E.J.Ch., The Royal Navy on the Danube, East European Monographs Boulder, Distributed by Columbia University Press, New York 1988,
- [3] REVIEW: Popovich on Fryer, The Destruction of Serbia in 1915, H-NET BOOK REVIEW, 1999,
- [4] Troude A., Les relations franco-serbes au sein de l'Armée d'Orient, Musée historique de la ville de Marseille, 9 octobre 2008, sajt Ambasade Republike Srbije u Francuskoj,
- [5] Bourguignat J., "Francuska mornarička misija u Beogradu - 1915", Filatelista br.265/266, 2009,
- [6] Vaucher R., L'Aide Francaise en Serbie, "L'Illustration", 3769, 29 maj 1915,
- [7] Nedok, A., Ruska sanitetska pomoć Srbiji u njenim oslobodilačkim i odbrambenim ratovima XIX i ranog XX veka – 1804 do 1917, Vojno sanitetski pregled 2009; 66 (7).
- [8] Askew C., Askew A., The Stricken Land, Serbia as We Saw it, Eveleigh Nash Company, London, 1916,
- [9] Web E., Butler F.K., The Last Days of Belgrade, The Carthusian, December, 1915

осматрача са обале. Уколико се непријатељски брод кретао у предвиђеној близини ових мина оне су биле активирани и пловило је било уништено или оштећено. Ако би то био домаћи или савезнички брод осматрач не би реаговао и брод је несметано пролазио. Наравно у случају прекида електричног кабла ове мине су биле неупотребљиве. Поред тога, проблем су били бродови неутралних земаља у то време – Бугарске и Румуније. Поред тога мана осматраних мина су били и успешност доброг сагледавања и реаговања осматрача, као и електрична веза.

Према (7) руске снаге у Србији су имале само један топ калибра од 150 мм. постављеног на Калимегданској тврђави. Ни један од ових топова није био предвиђен за одбрану градова, већ против непријатељских бродова. Чињеница је да су руске снаге имале два топа, давно произведених 1864. године и побољшаних 1894, али је услед грешке при пуњењу приликом прве употребе једног од њих дошло до његове експлозије

О трећем учеснику ових операција на Дунаву и Сави – руским војним јединицама - за сада нема никаквих материјалних сведока са гледишта поштанске

Жером Бургиња

Срби у Француској у току I Светског рата [1]

Овај чланак је првобитно објављен у *Documents philatéliques n°218*, магазину Филателистичке академије Француске. На иницијативу проф. др Милана Радовановића и љубазношћу аутора, објављујемо овај чланак на српском језику.

The Serbs in France during the World War I by Jérôme BOURGUIGNAT of the Academie de Philatelie

France supported Serbia continuously during the entire war. Serbia was the only completely occupied allied country (with Montenegro), and numerous Serbs sought refuge in France. The French people, moved by the dramatic fate of the Serbian people, welcomed these unfortunates who had lost everything. This article is an overview of the presence of the Serbs in France between 1916 and 1919 through the mail history. It has the ambition to present an inventory as complete as possible of the known marks. I thank very warmly Richard Stevens and Milan Radovanovic for their essential contribution to this inventory and to the invaluable information which they were kind enough to share.

Француска је континуирано подржавала Србију током читавог рата. Србија је била једина потпуно окупирана савезничка земља (заједно са Црном Гором), а бројни Срби су потражили уточиште у Француској. Француски народ, дирнут драматичном судбином српског народа, поздравио је те несрећнике који су изгубили све. Овај чланак је преглед присуства Срба у Француској између 1916 и 1919 кроз поштанску историју¹. Он има за циљ да представи, колико је то могуће, све познате чињенице. Топло се захваљујем Ричарду Стивенсу и Милану Радовановићу за њихов суштински допринос овом раду и на непроцењивим информацијама, које су љубазно са мном поделили.

Здружени напад аустријских, немачких и бугарских армија против Србије, у јесен 1915. приморава српску војску са бројним цивилима, да се повуче под ужасним условима преко Албаније ка јадранској обали. Ова исцрпљена колона је евакуисана уз помоћ француских и италијанских бродова у децембру 1915. и јануару 1916. Француска морнарица дозвољава коришћење празних бродова који се враћају у Француску након сипања горива на Источном фронту (*Armée d'Orient*)².

Прве избеглице, какав год да им је статус, прво су упућиване у Француску и у Тунис, пре него што је одлучено о формирању француске војне базе на острву Крф. Размештај је вршен на следећи начин: способни војници упућивани су на Крф, рањеници у Бизерту - Тунис, а цивили нису имали ове привилегије³. У овом чланку пажњу ћемо посветити само континенталном делу Француске.

Кореспонденција српских избеглица је прилично важна. Они пишу или својим рођацима или својим везама на Солунском фронту или преко Крфа, дописују се међусобно у Француској, или пишу српским избеглицама у Швајцарској, као посредницима у преписци са окупираном Србијом. На српске војнике се убрзо гледало као на француске војнике, што је укључивало и поштанско дописивање ослобођено од плаћања такси⁴, али цивили нису имали ове привилегије⁴.

Чланак обрађује пристизање избеглица, ђака и средњошколаца, српски универзитетски батаљон у Жозијеу, српску администрацију, српски депо у Тулону, мало српско транзитно складиште, српске трупе у Француској и на крају српске ратне

¹ Ни Strowski ни Deloste не дају никакву референцу у својим књигама која упућује на Француску у Првом светском рату.

² Сервис *Historique de La Defense / Departement Armée de Terre (SHD / DAT) box n°7N2191*, телеграм датиран 17. децембра 1915.

³ Билтен *mensuel des Postes*, уредба од 11. априла 1916, и упутства од 22. априла 1916.

⁴ Осим у случају службене преписке, као што су Французи радили.

заробљенике у Француској. Неки од приказаних објеката су познати само у неколико примерака, док су неки јединствени.

Групе цивилних избеглица

Ова лица била су смештена у наменским објектима које је Француска ставила на располагање, или препуштена да се издржавају од сопствених средстава. Њихов број је 1. августа 1918., на основу пописа, износио 17.285.

Моја истраживања у архиви француске војске омогућила су ми да пронађем неке од њихових објеката. Неки веб сајтови такође омогућавају лоцирање неких група Срба.

На Корзици, Министарство рата додељује празне *Abatucci* касарне у Ајачу за 2.000 српских избеглица⁵ (види слику 2). Остали извори помињу бившу велику богословију. Укупно 4.000 Срба су нашли пребивалиште на острву Корзика до краја сукоба, углавном код домаћина у Бастији и Ајачу⁶.

Слика 1 - Ознака поштанске цензуре: „*Commission Franco-Serbe Vérifié*“, на писму из Ајача за Берн јуна 1918, цензурирана од стране комисије за цензуру у Понтарлиеру (из колекције Р.С.)

Figure 1. Mark of mail control " *Commission Franco-Serbe Vérifié* " on a letter from Ajaccio to Bern of June, 1918, and controlled at the commission for mail control in Pontarlier (collection RS).

Слика 2 - Разгледница коју је послала српска избеглица из Абатучи логора за Солун (1917.) Српска долазна цензура.

Figure 2. Postcard sent by a Serbian refugee of the Abatucci barracks to Salonika (1917). Serbian censorship on arrival.

⁵ SHD / DAT box n°7N2009, телеграм датиран 16. децембра 1915.

⁶ Ту су били логори за интерниране цивиле, али они нису сви имали исти статус. Дакле, пошта интернираних цивила је строго контролисана, док пошта српских избеглица нормално није цензурирана.

Постојале су српске колоније у Марсељу, Нанту, Коњаку, Мимизану, Агену и на подручју јужних Алпа, па је могуће пронаћи преписку ка или од бројних других места у Француској.

Слика 3 - Одлазак српске групе 25. априла 1916 из Cognac (Charente).

Figure 3. Departure of the Serbian colony on 25th April 1916 from Cognac (Charente).

Српска колонија од око 80 особа тражи уточиште **Les Petites Dalles** (Нормандија). Она се у суштини састоји од представника слободних професија (адвокати, лекари, инжењери) који су побегли из своје нападнуте земље.

Слика 4 - Војна карта са Крфа за свештеника у Les Petites Dalles.

Figure 4. Military card from Corfu for a priest at Les Petites Dalles.

Слика 5 - Преписка између две српске избеглице (3-1-1917).
Повећање поштарине у Француској са 10 на 15 центима од 1. јануара 1917.

Figure 5. Card exchanged between two Serbian refugees (3-1-1917).
The taxation is due to the French postal rate increase on 1st January 1917.

Одређене породице покушавају да оду у Солун да се придруже својим рођацима у војсци, смештеним у логорима, али се српска влада противи томе.⁷ Бројна удружења организују добротворне скупове солидарности широм Француске са циљем прикупљања средстава и помоћи српским избеглицама (Слике 5 и 6).

Слика 6 - Добротворно удружење српских жена. Наилазимо на карте различитих боја (беж, сива, бледо зелена, тамно розе) и другу адресу 7 place Saint Sulpice у Паризу.

Figure 6. Committee charity of the Serbian women. We encounter cardboards of various colours (beige, grey, pale green, dark pink) and the second address in 7 place Saint Sulpice in Paris.

⁷ Телеграм са Крфа упућен у српски конзулат у Марсељу, датиран 16. октобра 1916 (eBay)

Повратне карте затвореницима постоје за обе адресе. Илустрована дописна карта предштампана са пригодним текстом поводом Дана Србије, на адресној страни. Такође региструјемо дописну карту комитета српских ученика, у 118 rue d'Assas у Паризу.

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

Слика 7 - Постер и разгледница (колекција Р.С.) Српских дана 25. јуна 1916
Figure 7. Poster and postcard (collection RS) of the Serbian day of 25th June 1916

(наставиће се)

Преглед издања Поште „Србија“
јануар – фебруар 2014.

21. I 2014. – Почетак преговора о приступању Србије ЕУ

[577]

аутор: Ј. Влаховић штамп.: ЗИН
[577] – 22 дин – спојене заставе Србије и ЕУ
зупч. – 13 ¼, чеш. папир - гладак
гума - сјајна табак - 25 (5x5)
тираж – 25 000 КПД – 1
* година на марки је 2013. уместо 2014.

„ЈВ“ознака цртача
на 8. пољу у табаку

31. I 2014. – Лунарни хороскоп Година Коња

[578]

„Г“ознака цртача на 18. пољу у
табаку ([579])

аутор: Б. Савић штамп.: ЗИН
[578] – 22 дин – година коња
[579] – 46 дин – година коња
зупч. – 13 ¼, чеш. папир - гладак
гума - сјајна табак - 25 (5x5)
тираж -175000 [578]/65000 [579] КПД - 1

[579]

7. II 2014. – Зимске олимпијске игре у Сочију

[580]

[581]

аутор: Н. Скочајић штамп.: ЗИН
[580] – 22 дин – уметничко клизање
[581] – 46 дин – смучарски спортови
зупч. – 13 ¼, чеш. папир - гладак
гума - сјајна табак – 8+1 (3x3)
тираж - 25 000 КПД - 1
* пуштена у оптицај 14. 2. 2014.

17. II 2014. - Васкрс

[582]

аутор: Ј. Влаховић
[582] – 22 дин –
[583] – 46 дин –
зупч. – 13 ¼, чеш.

[583]

штамп.: ЗИН
папир - гладак
гума - сјајна табак - 25 (5x5)
тираж - 45 000 КПД - 1
* пуштена у оптицај 24. 2. 2014.

Преглед доплатних марака Србије

10. II 2014. – 23. II 2014.

[57]

Нови кров

зупч. – 13 ¼, чеш.
папир – гладак / гума –
сјајна
табак: 100 (10x10)
тираж – 1 500 000
штампарија: ЗИН

10. III 2014. – 16. III 2014.

[58]

Европско првенство у весању

зупч. – 13 ¼, чеш.
папир – гладак / гума –
сјајна
табак: 100 (10x10)
тираж – 750 000
штампарија: ФОРУМ

Војислав Беговић

Преписка ратних заробљеника и интернираних лица из Србије, посредством Међународног комитета Црвеног крста [3]

Аустроугарска је у Добоју организовала сабирни логор у који су допремани заточени пре депортовања у злогласне логоре Арад и Ђер (Шопроњек). Кроз логор у Добоју прошло је 45.000 људи, жена, деце и стараца (већином Срба), а велики број их је страдао у самом логору од глади, исцрпљености и епидемија које су харале.¹

Историчар Владимир Ћоровић пише о патњама интернираца у Араду.²

(...) „Нарочитих тешкоћа је било и с дописивањем. Кад су људи стигли у Арад хтели су обавестити своје породице где су и како им је. Давали су с тога кључарима, уз таксу за телеграме, по 1-5 круна само да телеграме предају и да буду сигурни за вести. Неколико дана иза тога нашли су све телеграме у уџнику, а редов Пап је признао сам, да је све што му је предано бацао у Марош, док су новац делили војници међу се. С почетка се смело писати само на картама са фотографијама личним и оним арадских одељења. По наредби кључара, који су добијали провизије од тврђавског лиферанта и фотографа Коха, морали су се сви имућнији људи сликати и писати само на дописницама са сликом. Мало иза тога наречено је, да се све те карте сместа конфискују и униште, што се одмах и учинило, наравно на штету заточеника. Писати се могло и из Арада и у Арад само немачки и мађарски, што је опет било добро дошло кључарима, да ћапе и ту ударају провизију на свако написано писмо. Осим тога, многе пошиљке су из немарности и пакости задржаване по неколико недеља, па су многи људи, нарочито трговци и они којима се радило о хитним привредним стварима, имали поред моралне и врло осетну материјалну штету. Тек 9. априла 1915. дозволило се, да се дописивање може обављати и српски.“ Преписку из логора у Добоју и други материјал у вези са овим логором, до сада, нисам видео.

Слика. 1 - Српска поштанска дописна карта послата из Бољевца српском заробљенику заточеном у логору Болдогасоњ 1915

Fig. 1 Serbian postal correspondence card sent from Boljevca Serbian prisoner detained in the camp Boldogasonj 1916.

Дописна карта послата из Бољевца (Источна Србија) 3. марта 1915. г. (слика. 1) припада раном периоду преписке са заточеним Србима у аустроугарским логорима. Из садржаја карте види се да је породица у Бољевцу примила карту 28. фебруара, послату из логора Болдогасоњ 2. јануара (1915). (...) „За трошак ништа ниси јавио.

Ми ти шаљемо 2 Наполеона поштом за трошак. Пиши нам чешће јер карте тешко долазе. (...) Сад прими поздрав од Твог оца и мајку. Михајло С. Пајкић.“

¹ Wikipedia, слободна енциклопедија

² Црна књига – Патње Срба Босне и Херцеговине за време светског рата 1914-1918, Београд 1996

Од фебруара 1916. окупаторске власти су почеле да упућују заробљенике и интерниране у друге логоре у оквиру Двојне монархије и Немачке. Срби из Босне углавном су били послати у Београд.

Official Reports of Operations.

Berlin's official report of the latest operations, made public yesterday, is as follows:

Austro-Hungarian troops have driven the enemy back from Grapina Height, eight miles northwest of Ivanjica, twenty-seven miles southeast of Kraljevo, and advanced beyond Slatina in the Western Morava Valley.

On both side of Kraljevo a passage has been forced across the river. At Kraljevo, which was taken by Brandenburg troops after violent street fighting, 130 guns were captured. To the east of Kraljevo advancing Austro-Hungarian troops captured 481 prisoners. Our troops now are before Krusevac, on the railroad, thirty-two miles northwest of Nish.

The army of General von Gallwitz yesterday took 3,000 Serbian prisoners, a new English field gun, many loaded munition wagons, two hospital trains, and a large quantity of war material.

Слика 2 - Њујорк Тајмс 8. нов. 1915. извештај званичног Берлина о војним операцијама у Србији

Fig. 2 The New York Times Nov. 8th 1915. Berlin's official report on the military operations in Serbia

Слика 3 - Франшизна дописна карта упућена са војишта, преко српског Црвеног крста у Женеви, ратном заробљенику у логору у Пловдиву (1916)

Fig. 3 Franchise correspondence card sent from the battlefield, through Serbian Red Cross Society in Geneva, to a prisoner of war in camp of Plovdiv (1916)

организовању преноса пошиљки новца и преписке између избеглица, војника, интернираних и заробљених Срба и њихових породица у Србији. Посао преноса новца у Србију организовао је преко Бечког Банкфарајна, који је имао своју експозитуру у Београду.

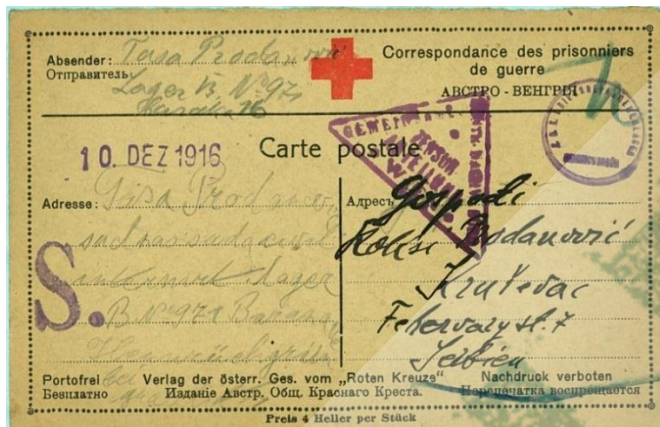
Крајем 1915. Њујорк Тајмс извештава о великом броју ратних заробљених и интернираних из Србије. Њихова преписка из логора у којима су били заточени, посредовањем Српског друштва Црвеног крста, проналази се тек у 1916. години. Логорске власти чиниле су све да избегну обавезе проистекле из међународних конвенција, у овом случају оних које су се односиле на преписку између заробљених и интернираних и њихових сродника у домовини.

Поред настојања логорских власти, да на сваки начин отежају комуникацију заточених са спољним светом, на обим преписке утицао је и рад поште у условима ратних дејстава и организованост Црвеног крста, као посредника.

Крајем јануара 1916. уз помоћ Међународног комитета организиран је Извештајни биро српског Црвеног крста у Женеви (Croix Rouge Serbe / Bureau des renseignements). До доласка српске делегације Црвеног крста у Женеву (крајем јануара 1916), Међународни комитет Црвеног крста већ је био организовао одељење за српске заробљенике и избеглице под руководством Хајима С. Давича.³

Извештајни биро отпочео је своју делатност марта 1916. године. Приступио је

³ Хајим С. Давичо (Београд, 5. 12. 1884 – Женева 7. 3. 1918) књижевник, преводилац, критичар, дипломата и јеврејски јавни радник.

1916. Дописна карта Аустроугарског Крвеног крста за ратне заробљенике послата из логора Хајрихсгрин за Крушевац
1916. Post card of Austro-Hungarian Red Cross for prisoners of war sent from camp Heinrichsgrün to Krusevac

Женеви⁴. Посредовањем Међународног комитета, 1. новембра 1917. године, састали су се делегати Друштва српског Црвеног крста са делегатима бугарског Црвеног крста у Женеви. Између осталог, од Бугарске је тражено да се допусти кореспонденција између наших заробљених и интернираних и њихових сродника осталих у Србији и слање новца нашим заробљеницима и становништву у крајевима под бугарском окупацијом.

Gemeinsamen Zentral Nachweise Bu-reau - auskunftsstelle für kriegsgefangene Wien) српском војнику на Солунском фронту.

G.Z.N.B. је прецртао сопствену адресу плавом бојом или је то урадио цензор. Карта је, ипак, прослеђена Српском Црвеном крсту у Женеви (неочекивано!) који је онда са полеђине карте или из неке своје евиденције нашао име и презиме примаоца, и дописао на карти: "Аћим Славковић / потпоручник, Број пош 216 / Солун." Карта није поништена поштанским жигом у Србији па је тај исти (цензор) прецртао уштампану марку (иста плава боја оловке).

Посредовањем Извештајног бироа у Женеви помоћ заробљеним српским војницима и интернираним грађанима у непријатељским земљама упућивана је преко пакетског одељења Бироа у Женеви и преко нарочито образованог комитета у Берну.

Заузимањем Међународног комитета Црвеног крста у Женеви (1917) признат је наш Црвени крст на Крфу и његов Извештајни биро у

На слици је приказана, недатирана (вероватно после маја месеца 1916), дописна карта (5 хелера, помоћно издање окупацијских власти за БиХ) послата из села Ропчево - Сопот (Космајски округ, Србија) преко Централног евиденционог бироа - уреда за обавештавање о ратним заробљеницима у Бечу (G.Z.N.B.

⁴ СПОМЕНИЦА 1876-1913, Друштво Црвеног крста Краљевине Југославије, Београд 1936

Огласи за „Београдске Новине“ шаљу се преко приватних Бироа за огласе у Женеву (г. Премовићевог и других). Огласи треба да су што краћи и читко написани.

Војници и подофицири наши са фронта имају да се картом обрате Српском Црвеном Крсту, у Солуну или Крфу, и испишу своје поруке за Србију путем огласа.

Сви други треба своје огласе за Србију да упуте или преко Обавештајних Бироа Српског Црвеног Крста: у Женеву, Солуну или Крфу, — или непосредно, на поједине

приватне Бироу у Женеву; само сви ти треба и нежне трошкове да плате — у међународним поштанским купонима или поштанским маркама оне земље одакле пишу — рачунајући по 10 сактима за сваку реч у послатом огласу.

Међународни Биро у Берну и Царски Биро стварају своје услуге радо на расположење свима Србима, за преписку са Србијом и нашим заробљеним и интернираним; само што преписку врше својим писмима, а не шаљу лична писма и карте.

Потребно је да се тим Биромима, уз молбу и вести за Србију, пошаљу и евентуални поштански трошкови, у међународним поштанским купонима или у швајцарским маркама. За једну поруку треба послати два купона, или поштанских марка у вредности 0.50 фр.

Преписка са тим Биромима је произвољна: на српском, француском или немачком језику. Они сваку поруку преведу на француски или немачки језик, и својим писмом пошаљу у Србију.

Истим се путем и одговор из Србије добија.

Ватикан (Папска Св. Столица), Шпански двор и дипломатска представништва неутралних земаља добро су нам била дошла у прво време, док се нису успоставиле брже и ближе везе, али се сада ретко који служи тим путевима за везе са својима.

писати само о породици, здрављу, новчаним и најпотребнијим стварима.

Карте се пишу српски, латиницом — за крајеве под аустро-угарском, а ћирилицом или латиницом — за крајеве под бугарском окупацијом.

1916. Поштанска карта послата из Женеве српском официру у заробљенички логор Ашах, Горња Аустрија

1916. 10c William Tell Postal Card 1917 Geneve 1,

Exp. Lettr to Aschach POWs camp (Aschach an der Donau)

до 25 дописних карата.

Карту треба исписати по приложеним обрасцима.“

„Српске новине“ су службени дневник Краљевине Србије. Од 7. априла 1916. излазе у Крфу. Поред службеног дела и извештаја са ратишта Српског пресбиороа доносе вести из домовине. У броју 112 од 24. децембра 1916 на странама 3 и 4 објављено је Упутство за општење са својима у Србији, са нашим заробљеним и интернираним.

Као вредан документарни извор објављујемо факсимил тог новинског текста и коментаре.

Из садржаја карте на слици доле, може се закључити да је пошљалац лице које посредује између заточеника у Ашаху и његове родбине у Србији. „Добијам сад доста често вести из Београда и врло сам задовољна што и они од мене често сад извештаје (...). Да ли сте примили мали пакет, за који мислим да Вам је до сада стигао? За Божић сам Вам послала још један, и истог дана Вас о томе известила, а добићете сем мога и још један. Поздравља Вас М.“

„Српске новине“ пишу: „Преко бироа Српског Црвеног Крста (у Женеву, Солуну и Крфу)⁵ шаљу се карте нашим у Србији. Карта треба да је читко написана, а садржина што краћа, јер војне цензуре цепају сва писма и карте нечитко написане и дугачке садржине. Најбоље је

Најбоље је нашим у Србији писати на дописној карти Швајцарске државне поште од 10 сантима; или, како се та карта тешко добавља, то се може узети и обичан бео картон, у величини дописне карте, и то без икаквих натписа.

Најјевтиније стаје кад се узме цео табак белог картона и исече у величини обичне дописне карте. Цео табак картона кошта 0.50 фр. и од једног табака може да изађе

(наставиће се)

⁵ „Српске новине“, број 112, Крф 24. децембар 1916.

Зоран Р. Бошковић, атестатор СФ Србије

FACTUM INFACITUM FIERI NEQUIT

Учињено не може постати неучињено.

Плаут

Писмо првог дана раритет или шарена лажа?

Распад СФРЈ почео је давне 1974. године, али ће кулминирати половином 1991. године једностраним отцепљењем бивших авнојевских република и забраном ЈНА да сачува државу. За филателију то је један изузетно богат и битан период. Нажалост, ја ћу се бавити једном штетном појавом коју називају разним именима. Наиме, незванични (приватни) претисци и друге творевине које су завршиле у рукама неопрезних и лаковерних сакупљача. Данас је велика одговорност на званичним атестаторима да са што више аргумената сваку ствар ставе на своје место. Некада је то лак посао а некада врло тежак. Недостаје одговарајућа објективна литература. Има и разних гледишта која доприносе погрешном разумевању очигледних чињеница.

Првенство припада Републикама Словенији и Хрватској које су поред политике и спорта чак и филателијом ушле у пропагандни рат (1990 - 1991) против власти државе СФРЈ штампањем приватних издања. Нажалост, први незванични (приватни) претисци на редовним маркама настали су већ у октобру месецу 1991. године у Београду.¹

Баш те две марке су полазна тачка у овом тексту јер после тога се дешавају неке друге необичне ствари. Идемо редом. Већ у октобру месецу ове две марке су претиснуте али не од стране хрватске поште. На марку *Michel* бр.179 А) стављен је црвени ћирилични претисак САО КРАЈИНА са штитом и на марку број 180 стављен је црни ћирилични претисак у три реда, поред штита текст САО СЛАВОНИЈА БАРАЊА И ЗАПАДНИ СРЕМ. У оба случаја име РЕПУБЛИКА ХРВАТСКА прецртано је али номинална вредност остаје.

Слика 1 а) - Прве марке Републике Хрватске за унутрашњи авионски превоз на релацији Загреб – Дубровник и Загреб – Сплит са незваничним (приватним) претиском.

Слика 1 б) - Отисак незваничног (приватног) претиска који се налази на марци *Michel* 179 А, и марка са обрнутим претиском честа понуда аукције *Delcampe*.

После марака са претиском појавила су се и два „пригодна“ жига урађена у Београду. Први, округли жиг са ћириличним натписом САО СЛАВОНИЈА БАРАЊА И ЗАПАДНИ СРЕМ 54300 Бели Манастир, датум 1.11.1991. у централном делу жига штит са оцилима. Други пригодни жиг: ћирилични текст „САО Крајина, 19.08.1990.², 59300 КНИН. У централном делу штит са оцилима и датум 19.12.1991.³

¹ Република Хрватска пушта у унутрашњи поштански промет прво 09.09.1991. године марку за ваздушну пошту на релацији Загреб – Дубровник од 1 динара, и 09.10.1991. године другу марку за ваздушну пошту на релацији Загреб – Сплит од 2 динара. На овим маркама урађени су претисци *Michel* број 179 А) и 180 А).

² Датум који означава изјашњавање Срба у САО Крајина да желе да се издвоје из Републике Хрватске ако она прогласи једнострану самосталност и остану у саставу Југославије. Скоро 98% Срба изјаснило се позитивно док Хрвати нису узели учешће у овом референдуму.

³ Датум који означава да су посланици Народне Скупштине САО Источна Славонија, Барања и Западни Срем усвајањем Устава и уставног закона одлучили да ова област заједно са САО Крајином чини Републику Српску Крајину. Ово се догодило управо у Белом Манастиру.

Слика 2 - „Пригодни“ жигови Бели Манастир и Книн (?)

После марака са претиском и „пригодних“ жигова логично следи цело писмо.
ОПИС ЦЕЛОГ ПИСМА – Предња страна: димензије коверта су: 162 x 115 mm. То је нестандартни коверат.⁴

Слика 3 - Комплетан приказ писма са предње стране. Фалсификат на штету сакупљача.

На предњој страни коверта налазе се два четверца редовних марака и две пригодне марке (Божо Милановић)⁵ све издања из 1990. године. Ту је још и Хрватска (авионска) редовна марка од 2 динара са претиском на марци Michel бр. 180 А) који је већ описан. Ту су и три ћирилична жига везана за марке и писмо 54300 Бели Манастир са непокретним датумом 01.11.1991. и R – штампил уместо налепнице са руком уписаним бројем 43 (плавом хемијском оловком).

Писмо је адресирано штампаним словима, црном хемијском оловком, на познати филателистички часопис „L'Echo de la Timbrologie“ у Француску дана 1.11.1991. године. У горњем левом углу поштанске налепнице AVIONOM/PAR AVION и HITNO Expres.

⁴ Занимљиво поглавље свакако су тарифе. У САО Славонија, Барања и Западни Срем коришћене су тарифе Југославије. Нажалост шалтерски службеници нису увек на исти начин тумачили шта је стандардно а шта нестандартно писмо. Строго узевши само писмо са уштампаном марком је стандардно. Сва остала писма су нестандартна.

⁵ Католички свештеник и политичар из Истре.

Слика 4 - Приказ дела писма са полеђине

ОПИС ЦЕЛОГ ПИСМА –

Полеђина: пошиљалац Савез филателиста Србије (?) руком писано, плавом хемијском оловком, са комплетном адресом и поштански жиг Поште 11170 Beograd (с) 13.11.91.12 (?)

Анализа, односно испитивање, оригиналности наведених елемената најбоља ће бити преко приказаног целог писма. *Оригинално писмо подразумева неколико елемената који су од важности: адреса примаоца и пошиљаоца, франкатура важећим поштанским маркама, поштански жиг употребљен приликом предаје писма и остали пропратни поштански елементи*

који одређују начин преноса писма.

Прво, писму недостаје грамажа која је обавезна, али претпоставимо да се ради о препорученом нестандартном писму прве стопе тежине, које путује у међународном саобраћају као хитно експрес и још авионом (Европа I зона). За то је потребна франкатура од 11.- + 34.- + 34.- + 1.60 = 80.60 динара⁶. Имамо на писму у маркама 47,60 динара. Писму недостаје 33.- динара ако посматрамо важећу франкатуру марака СФР Југославије и хрватску марку са претиском. То је већ крупан недостатак. Ако је накнадно плаћен новчано, то би морало на писму да се региструје или упадљиво види.

Друго, редовна марка у вредности од 2 динара тада нестојеће и непризнате државе Хрватске по правилима УПУ, па још претиснута црним претиском такође непризнате државе РСК. Која је њена сврха ? Вероватно да буде промоција привремених поштанских марака САО Славоније Барање и Западног Срема која је издвојена из територије Републике Хрватске.

Треће, то треба да потврде и три ћирилична тзв. пригодна поштанска жига која везују све марке са писмом. Нажалост нема никакве потврде да је Крајина уопште у то време издала било какав претисак на хрватским маркама, а још мање да је дотичног дана на пошти Бели Манастир био у употреби пригодни поштански жиг (проверено у комплету ПТТ Весника за 1991. годину). Дакле, ради се о незваничном приватном жигу који имитира пригодни жиг.

Четврто, штамбиль са ознаком R у овом облику није поштански објекат, али може да се прихвати.

Пето, није небитно осврнути се и на полеђину писма где се пошиљалац скрива иза имена Савеза Филателиста Србије. Поштански жиг Поште 11170 Beograd (с) са датумом 13.11.91.12 је злоупотребљен и на овом писму свакако му није место. Да је ово „писмо“ стигло у место Амијен (Француска) обавезно би имало поштански жиг тог места или неки уобичајени штамбиль зашто се враћа у Београд. Ако није испоручено логично је да се врати на име пошиљаоца али свакако не на Нови Београд већ на Пошту број 6 (11000 Београд), па у Сремску где се СФ Србије тада налазио. Иначе није на одмет напоменути да је Пошта 11170 Београд 58 у улици Милентија Поповића у Сава центру (?)

Идентична писма послата су још у Немачку на адресу часописа DBZ и „Schwaneberger Verlag Michel – Rundschau“ са руком уписаним редним бројем 44 и 45 хемијском оловком (која сам видео). Постоје слична писма у унутрашњем поштанском саобраћају обично на адресе познатих филателиста, где је тарифа испоштована, а све остало је исто. Ту је хрватска марка са претиском и тзв. пригодни жиг.

Моје стручно мишљење је одавно познато да су обе приказане марке са претиском, као и марка са обрнутим претиском обични фалсификати. Фалсификати, зато што постоје марке без претиска. Наши трговци марке са претиском одмах су ставили на

⁶ Види у: ПТТ Весник број 13 од 29. априла 1991. године где су донете тарифе за међународни поштански саобраћај које важе од 30.04.1991. до 18.12.1991. године.

сто (још крајем 1991. године) и продавали као „приватно“ издање⁷ (?). Хрвати су то оценили као израз српског ината и пропаганде дајући, ваљда себи неки значај. Нису размишљали да Срби у Крајини никада не би претиснули нешто њихово, марке које нису ни имали на пошти. Каталог *Ачански* и каталог *Yvert* дају легитимитет овим маркама на основу којих чињеница?

О овим маркама има помена само у Каталогу *Ачански* из 1994/1995. године и у француском каталогу *Yvert* који је „насео“ на неку добро осмишљену причу. Та добро осмишљена прича постоји у Каталогу *Ачански* који овај претисак третира као провизорно (привремено) издање које није пуштено у поштански промет (?) Такође наводи постојање пригодних жигова и марке које су жигосане жигом (FDC) први дан на ковертама (?) Такође констатује да су (FDC) и писма веома ретки. Штета што у каталогу није дат податак ко је одобрио ове претиске и где су та одобрења оглашена.

Међутим, и Аукцијска кућа *Barac-Pervan* у својој Првој аукцији одржаној 3.12.2005. године имала је у понуди оба FDC коверта са овим маркама. Лот под бројем 433 и 434 без навода о чему се заправо ради. Када је реч о анализираним писму ради се о фалсификованом објекту коме је за циљ превара сакупљача првенствено подручја Републике Српске Крајине мада строго узевши објекат припада периоду СФРЈ. РСК као непризната држава настала је 19.12.1991. године, а поштански саобраћај иде званично од почетка 1992. године па све до интеграције у Републику Хрватску која се по питању поштанског саобраћаја догодила тек маја 1997. године. Прве поштанске марке у Крајини појављују се тек 24. марта 1993. године. Да је писмо фалсификат знамо и по чињеници да је забрањена употреба пригодног поштанског жига за који није издато решење о изради и употреби пригодног поштанског жига. Основна намена пригодног жига је та да дотичног дана буде на шалтеру поште и да послужи пригоди.

На недавно одржаном састанку Савета атестатора 22. јануара 2014. године приказане су марке и неколико сличних писама. Сви су се сложили да је писмо монтажа само се мишљења деле на оне који то рађе стављају под превара, него под фалсификат. За мене нема дилеме, наведене марке са претиском и анализирано цело писмо са тзв. пригодним жигом јесу фалсификати чији је циљ превара. Приказане марке и цело писмо налазе се у мојој Референтној збирци фалсификата.

Abstract

The reason for writing the text was a number of offers given in certain foreign auction houses. During analysis of single object I have described the overprinted Croatian stamps, two imaginary 'commemorative' postmarks (of Vukovar and Knin) being offered as FD Covers and finally a letter in international postal traffic. After detailed analysis and explanations it is absolutely clear that forged objects are in question. Additionally, the analysed "letter" could not have been neither accepted, nor expelled from the Beli Manastir post office on November 1st 1991. The letter should appear as it was sent on the first day of use of both the overprinted stamp and the commemorative postmark. However it is a typical manipulation aimed to create a false impression that in circumstances of war (Borovo, Vukovar) the so-called "SAO Slavonia, Baranya and Western Syrmium" have alleged provisional stamps and commemorative postmark, with sole intention of consequent selling of such creations by the unscrupulous dealers.

Литература:

- [1] Ačanski, KATALOG poštanskih maraka i novca 1994 – 95.
- [2] Зоран Бошковић, ФАЛШ-ИЗДАЊА МАРАКА, ЖИГОВА И ПИСАМА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ КРАЈИНЕ, КОЛЕКЦИОНАР број 8, април/јун 2000. страна 5-9.
- [3] М. Milanović, KATALOG POŠTANSKIH MARAKA M&M, Beograd, 2003, strana 251.
- [4] Maras, REPUBLIKA HRVATSKA POŠTANSKE MARKE I NOVAC 2006, Zagreb, 2005, strana 154.
- [5] Barac & Pervan, AUKCIJA I, Zagreb 2005. strana 63.
- [6] Zoran R. Bošković, FALSIFIKATI U FILATELIJI (nije publikovano).

⁷ Много је назива за овакве марке и претиске: приватна, фантазијска/измишљена, незванична али најбитније у овоме је лажно представљање чиме се остварује жељени циљ о повећању вредности оваквих објеката.

Др Мирко Царан

Поштанска служба Равногорског покрета [5]

Упут за обављање поштанске службе Југословенске војске у отаџбини (в. Филателистички гласник бр. 4) ступио је на снагу 22. јуна 1944. године. Одредбе овог акта садрже драгоцене податке за истраживање поштанске историје Равногорског покрета.

"Од плаћања поштанских такса ослобађају се јединице, установе и војници југословенске војске у отаџбини у међусобном дописивању и дописивању са својим породицама. Пошиљке које нису ослобођене поштанских такса не смеју бити теже од 50 грама и за њих ће се наплаћивати такса од 10 динара која ће се лепити у поштанским маркама на предњој адресној страни у горњем десном углу пошиљке. Неплаћена писма подлежу порто такси од 10 динара која ће се наплаћивати од примаоца пошиљке и налепити у порто маркама на пошиљци и поништити жигом места и дана. (чл. 3, став 3)

Предаја приватних писмоносних пошиљака бива у свакој пошти, у руке поштанског органа, који је дужан да пошиљку пажљиво прегледа и увери се о њеном исправном стању, као и о томе да ли је на њој довољно таксе налепљено.

1944. Писмо (недатирано) послато преко ВП Бања Лука (команде ЈВУО) у Челинац (Фото Колекционар, Бања Лука 2003)

1944. Letter (undated) sent through Chetniks Military Post Banja Luka (command of the Yugoslav Army in the Homeland) in Celinac

(...) На примљена неплаћена или недовољно плаћена писма поштански службеник ставиће жиг "Т" (што значи неплаћено и да треба од примаоца писма наплатити порто таксу). Ако пошта нема жиг "Т" исписаће слово "Т" руком. (чл. 5, став 2)

(...) Поштанске марке се жигошу тако, да отисак жига покрије целу површину марке. Ако на пошиљци има више марака, треба ставити на сваку посебан отисак жига. Код званичних (ослобођених од такса) и неплаћених пошиљака ставља се отисак жига у горњи десни угао адресне стране. Поновно стављање отиска жига на марку строго је забрањено... Ако пријемна пошта пропусти да поништи марке жигосањем учиниће то она пошта која прва то опази претргавањем марака унакрсно мастиљавом писаљком или писаљком у боји и поред тако поништене марке ставити отисак свог жига." (чл. 5, став 6)

Ужичке локалне новине "Вести" (2012) објавиле су документ који уноси ново светло у организацију и рад поштанске службе Југословенске војске у отаџбини. Распис је априла 1944. године капетан Милош Марковић, командант Пожешког четничког корпуса,

упутио команданту Пожешког среза, и другим командантима на подручју Ужичког округа, али и командантима корпуса на подручју Србије, Санџака, Црне Горе, Далмације...

1944. Пропагандно-обавештајно одељење при штабу Таковске бригаде
Југословенске војске у отаџбини
In 1944. propaganda and intelligence department at the headquarters
Takovske Brigade of the Yugoslav Army in the Homeland

Команда југословенске војске у отаџбини
Горски штаб број 19
Бр. сл.
5. април 1944. године
Положај

Команданту среза пожешког

У прилогу доставља Вам се 800 комада поштанских марака Краљевине Југославије. Према постојећем наређењу Врховне команде (од 4. марта 1944, прим. М.Ц.), изволите поступити по следећем:

- 1) На својој територији која је ослобођена од окупатора воспоставити поштански саобраћај на следећи начин: - сталне или уговорене поште које су за време мира функционисале треба одмах рестаурирати, - поставити старешине поште, који ће на познати законски начин да заведу администрацију уреда, - пронаћи стари поштански жиг и исти ставити у употребу, - увести у посао сталне поштаре – писмоноше, који ће разносити писма и пакете адресантима по селима и ослобођеним градовима на уобичајени начин.
- 2) Поштанске марке које Вам се достављају пустити у слободну продају само на шалтерима пошта.
- 3) Тарифа за обично писмо прописане тежине марка од 1 динар, а за обично писмо веће тежине марка од 2 динара. За препоручено писмо марка од 4 динара и за нефранкирана писма марка од 1,50 динара. Нарочите одредбе: Пуштањем у саобраћај ових марака и воспостављањем поштанског саобраћаја вршити врло јаку пропаганду која је уперена и против комуниста. Напомињем да су ове марке највећа филателистичка сензација у свету. Преко њих сазнаће за нашу борбу око 30 милиона филателиста целог света, а нарочито Америка. Едиција је врло мала, што им је повећало вредност на филателистичкој пијаци. Издато је свега 47500 серија, или 190.000 комада. Једну серију сачињавају 4 марке свих вредности.

Пажња: Поште се морају безусловно ваставити и на њима мора посао функционисати нормално. Ово нарочито важи за Чика Бранка, Павла Ђуришића, Воју Лукачевића, Баћевића и војводу Ђујића. Наши команданти у Србији нека поступе према приликама, а нека маркице лепе и на пошту коју носе курири. Кад се ове марке потроше пустићемо у промет нову едицију. Овом послу поклонити најозбиљнију пажњу. У овом случају добићете и наређење Врховне команде путем радио станице. Известите у којим местима сте ваставили поште. Командант капетан, Милош В. Марковић“

Уочава се да тарифе наведене у тачки 3) овог расписа показују везу са вредносним ознакама на маркама издања "Равна Гора" (редовне марке од 1, 2 и 3 динара и порто марка од 1,50 динара).

За потребе овога рада наше истраживање ограничено је на пошиљке писама. Ретка писма из овога периода која сам прегледао далеко су од тога да изгледају како је

наречено у Упуту. Постоји више разлога за то. Међу најважније навео бих непрекидна ратна дејства, и у складу с тим изузетно отежано било какво преношење поште, чак и куририма на коњима итд. Количина примљених и испоручених писама била је изузетно мала. Од тога је врло мало пошиљака сачувано. Повремено, на тржишту се појављују писма услужно опремљена маркама и жиговима. Није први пут, да се југословенском поштанска историја, или боље речено један њен део на одређеној ужој територији, у кратком временском периоду, у ратним условима, истражује из филателистичког (услужног), а не оригиналног поштанског материјала.

Почетком деведесетих година прошлог века распламсала се полемика око Равногорских марака. "Глас Немачке" (Radio Deutsche Welle) у Келну у својој емисији на српском језику 12. маја 1990. говорећи о филателистичком сајму у Есену (8. Intern. Briefmarken Messe Essen 19 - 22. April 1990) поменуо је полемику око каталогизације Равногорских марака. "Те марке, издате 1943. а које су биле у веома ограниченој поштанској употреби на територији која је у југозападном делу Србије била под контролом Михаиловићевог покрета отпора (Југословенске војске у Отаџбини)

Неистражене области југословенске филателије и поштанске историје: књига Андрије Мирковића покренула је полемику о Равногорским маркама

Unexplored areas of the Yugoslav philately and postal history: book of Andrija Mirkovic has launched a debate about Ravna Gora stamps

коначно су признате и увршћене у два водећа светска каталога: у швајцарски Zumstein и немачки Michel за годину 1989/90."

О равногорским маркама почело се говорити тек када се појавила снажнија струја преиспитивања непосредне политичке прошлости и када се мит партизанског монопола у

отпору према окупатору срушио изношењем на светло дана докумената о борбама одреда Југословенске војске у отаџбини.

Андрија Мирковић, наш сународник стално настањен у Немачкој, 70-тих и 80-тих година прошлог века, интензивно је истраживао пошту Равногорског покрета. Његов вредан сарадник у томе послу био је др Војин Вишацки. Као резултат те сарадње настала је књига објављена у Келну на немачком језику 1988. године. Фотокопије радног материјала коришћене у овом истраживању, после изласка књиге из штампе биле су доступне овом приређивачу. Захваљујући томе објављујемо графичке реконструкције поштанско-административних жигова равногорског покрета.

- Свака јединица имала је свој број горског штаба. Број је коришћен у међусобној кореспонденцији и на свим печатима.

За средстава везе коришћене су радио-станице и курири. Почетком 1943. године било је 14 радио-станица које су одржавале везу са Врховном командом. Требало је да сваки командант корпуса има по једну радио-станицу, што није остварено до краја рата. У недостатку, коришћене су станице британских мисија, а британско људство из мисија често је сачињавало посаду и на домаћим станицама. Курири су преносили важна наређења и новац. Курирска веза са иностранством одржавана је преко Анкаре, Каира, Грчке, Бугарске, Румуније, Пољске и Швајцарске.¹

Током приређивања проширеног и прерађеног издања овога рада, прегледао сам фотокопије печата које су сарадници на књизи "Неистражене области југословенске филателије и поштанске историје" послали г. Мирковићу непосредно пред излазак његове књиге (1988).

Отисци ових печата (укупно 44) пресликани су са оригиналних докумената, онако како су виђени, са свим недостацима који потичу од јачине притиска печата, слабијег или јачег наноса мастила за печате итд. Сви печати су војно-формацијског карактера, примитивне израде у гуми, са именом јединице и хералдиком карактеристичном за Покрет. Мало тога на њима указује на њихову употребу на писмовном материјалу. Ипак, такву могућност не искуључујем, напротив, сматрам да је била стварна и могућа.

У Зборнику докумената и података о народноослободилачком рату народа Југославије - документи јединица, команди и установа четничког покрета Драже Михаиловића (септембар 1943 – јул 1944, Том 14, Књига 3, Војноисторијски институт, 1983) објављени су преписи: извештаја, наређења, заповести, извода из књига послатих депеша, расписа, писама... који, садрже и опис печата војних јединица на тим документима. Наводимо неколико примера:

округли печат "Команда Југословенске војске у отаџбини — Горски штаб бр. 1"

(наређење Драже Михаиловића од 7. октобра 1943. командантима корпуса у Западној Србији за мобилизацију људства и борбу против НОВЈ у Сандаку);

округли печат "Команда Југословенске војске у отаџбини — Горски штаб бр. 76" (извештај команданта Авалског корпуса од 19. октобра 1943);

округли печат "Команда Југословенске војске у отаџбини — Горски штаб бр. 18" (извештај команданта Златиборског корпуса од 18. новембра 1943);

округли печат "Команда Југословенске војске у отаџбини — Горски штаб бр. 80" (извештај команданта Босанскокрајинског четничког корпуса од 29. новембра 1943);

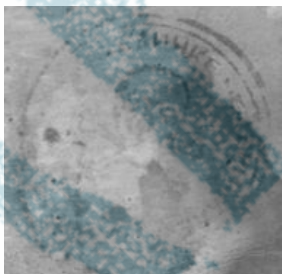
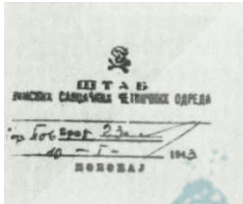
округли печат "Команда Вучедолске бригаде"

(извештај команданта Вучедолске бригаде од 3. јануара 1944);

¹ Др Коста Николић, Унутрашњи живот Југословенске војске у отаџбини, "Савремена историја", Београд, 2012

округли печат "Команда Југословенске војске у отаџбини — Горски штаб бр. 126"

(наређење команданта Групе пожешких бригада од 25. априла 1944. команданту 2. Пожешке бригаде са посудање положаја на Ковачици и Дрежничкој градини ради спречавања продора јединица НОВЈ према комуникацији Пожега - Ужице). (...)

Печати команди и јединица ЈВУО (отисци на оригиналним документима)

Seals of commands and units of the Yugoslav Army in the Homeland
(prints on the original documents)

Са великом сигурношћу може се рећи да су формацијски печати отискивани и на омоте докумената која су упућивана из штабова и команди јединица ЈВУО и другој војној преписци.

(наставиће се)

ArGe Jugoslawien & Nf e.V. im BDPh

Die Balkanspezialisten & Posthistoriker inkl. Besetzungsausgaben

Скупштина АрГе Југославија

Састанак је одржан 10. јануара 2014. у ресторану Маредо, у Келну. Петар Хорнунг, председник удружења је отворио скуп уз речи добродошлице, да би након усвајања дневног реда, извештај о раду у протеклом периоду поднели председник, заменик председника и благајник. Констатован је престанак чланства појединцима који нису измирили своје обавезе према удружењу у виду годишње чланарине, док је истовремено примећен знатан прилив нових чланова из Србије (9 нових чланова за годину дана). За место председника изабран је Јан Клаус, док је досадашњи председник Петар Хорнунг изабран за његовог заменика. Одлучено је да износ годишње чланарине од 1. јануара

2015. године износи 30 евра. Као једна од иницијатива са састанка изашла је идеја да се покуша поново са афирмацијом теме ЕВРОПА ЦЕПТ упућивањем позива за учешћем у радној групи.

Након завршетка првог дела састанка, уследила је презентација збирке „Кнежевина Србија“, Предрага Антића из Београда, која је неколико месеци раније објављена у склопу едиције *Corin Phila* која презентује збирке награђене великом златном или

Гран при медаљом на интернационалним изложбама.

www.arge-jugoslawien.de

Удружење ArGe Jugoslawien обухвата филателију и поштанску историју свих претходних и садашњих држава на простору бивше Југославије. Осим подручја Краљевине и Републике Југославије, заступљена су и подручја аустријске и мађарске поште на поменутом простору, окупације за време Другог светског рата, аустроугарске окупације Босне и Херцеговине, партизанске поште и још много тога.

Часопис Südost-Philatelie излази три пута годишње.

Постаните члан и придружите нам се!

Erster Vorsitzender: Dr. Jan Ulrich Clauss, 0228 / 35 35 39 (nur 21-24 h)
email: clauss@gsi-bonn.de

TABLE OF CONTENTS

Editor's preface.....	3
Presentation of the book Silent witnesses in Novi Sad and Belgrade.....	4
Organization of Postal and Telegraph services in Montenegro 1870 – 1915 [6]– <i>Milos Jakic</i>	5
Stamps and politics of national representation - <i>doc. dr Vida Zei</i>	9
Stamps with the image of Montenegro King Nikola I – <i>Hermann Dietz</i>	12
Serbia Foreign Postcards of 1883 and 1885 - <i>Richard M. Stevens</i>	15
Second Issue of Serbian Letter Cards From 1895/97 – <i>Miodrag R. Vukovic</i>	21
Allies in the defense of Belgrade (and Serbia) from the riverside [2] – <i>Milan Radovanovic and Peter F. Poortvliet</i>	27
The Serbs in France during the World War I - <i>Jérôme Bourguignat</i>	31
Postage stamps issued by Post "Serbia" in the period Januar - February 2014.....	36
WWI POW-mail [3]– <i>Vojislav Begovic</i>	37
First day letter or a hoax? - <i>Zoran Boskovic</i>	41
Postal service of Ravna Gora Movement [5] – <i>Mirko Caran</i>	45
ArGe Jugoslawien.....	50

ПРЕТПЛАТА / SUBSCRIPTION

Годишња претплата	1200 дин (4 броја) +поштарина и трошкови паковања
-------------------	--

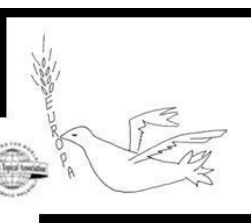
Annual subscription	16 EUR (4 copies)+ postage
---------------------	-----------------------------------

ОГЛАШАВАЊЕ / ADVERTISING

Мали огласи / Classified	300 дин/3 EUR
¼ стране / ¼ of the page	500 дин/5 EUR
½ стране / ½ of the page	1000 дин/10 EUR
1 страна / 1 page	1500 дин/15 EUR
Унутрашња страна корица /The inside cover page	2500 дин/25 EUR
Последња страна корица /The outer cover page	5000 дин/50 EUR

BULLETIN OF THE EUROPA STUDY UNIT
<http://www.europastudyunit.org/>

Le ROI PIERRE DE SERBIE observant les péripéties de la lutte suprême qui s'est terminée par une victoire éclatante des armes Serbes.

D'après l'illustration